

Analiza medijskog izvještavanja i efekata medijskog izvještavanja o rodno zasnovanom nasilju prema ženama i djevojčicama u porodičnim i emotivnim odnosima

Naziv: DeFacto Consultancy

Adresa: 8. Marta 55, 81000 Podgorica, Crna Gora

Telefonski broj: +382 67 226 392

E-mail: office@defacto.me

Web stranica: www.defacto.me; msslabs.defacto.me

Ova publikacija je pripremljena na osnovu originalnog materijala koji su dostavile autori/ke. Izneseni stavovi su odgovornost autora/ki i ne odražavaju nužno stavove OEBS-a, misija ili njenih država učesnica. Ni OEBS, misije, ni njene države učesnice ne preuzimaju nikakvu odgovornost za posljedice koje mogu nastati korišćenjem ove publikacije. Ovaj izvještaj se ne bavi pitanjima pravne ili druge odgovornosti za radnje ili propuste bilo koje osobe.

**Analiza medijskog
izvještavanja i efekata
medijskog izvještavanja
o rodno zasnovanom
nasilju prema ženama i
djevojčicama u porodičnim
i emotivnim odnosima**

Jul, 2023. godine

Sadržaj

Glavni nalazi	3
Medijsko izvještavanje	3
Efekti medijskog izvještavanja	4
Uvod.....	6
1. Metodološki okvir.....	8
1.1. Analiza medijskog izvještavanja.....	8
1.2. Analiza efekata medijskog izvještavanja.....	9
2. Analiza medijskog izvještavanja.....	12
2.1. Struktura analiziranih medijskih izvještaja	12
2.2. Analiza podataka	15
2.2.1 Edukativno-informativni elementi.....	16
2.2.2. Opis izvršenja nasilja	22
2.2.3. Senzacionalizam	23
2.2.4. Opravdanje za nasilje.....	26
2.2.5. Elementi koji ukazuju na identitet	27
2.2.5.1. Identitet žrtve.....	27
2.2.6. Izjave	30
2.2.7. Sudski proces.....	32
3. Analiza rezultata istraživačkog eksperimenta	33
3.1. Gledanost/čitanoost medija u Crnoj Gori.....	33
3.2. Uticaj medija na stavove o rodno zasnovanom nasilju.....	39
3.2.1. Krivica za nasilje u emotivnim odnosima	40
3.2.2. Kazna za ženu/partnerku.....	43
3.2.3. Prijavljivanje nasilja.....	45
3.2.4. Destigmatizacija i suzbijanje stereotipa kroz medije	48
3.3. Položaj žene u društvu i rodne uloge	50
3.4. Prijavljivanje rodno zasnovanog nasilja	56
Zaključci.....	59
Prilog.....	62

Glavni nalazi

Medijsko izvještavanje

- Analiza pokazuje da su mediji najčešće izvještavali o slučajevima fizičkog (76,9%) i seksualnog (68,3%) nasilja. S druge strane, o slučajevima strukturnog/sistemskeg nasilja¹ su izvještavali u 10,9% analiziranih medijskih izvještaja, dok se o slučajevima ekonomskog nasilja² izvještavalo u 10,3% slučajeva. Mediji su najređe izvještavali o slučajevima onlajn, odnosno digitalnog nasilja (9,8%) i slučajevima selektivnog abortusa (7%).
- Mediji su izvještavali o slučajevima rodno zasnovanog nasilja kao o privatnom problemu u više od polovine analiziranih slučajeva (58,1%). Dodatno, mediji o fizičkom (63,8%) i seksualnom (61,8%) nasilju najčešće izvještavaju kao o privatnoj stvari, a prilozi o ove dvije vrste nasilja su i najređe ocijenjeni kao prilozi edukativne prirode. Mediji su takođe, u nešto više od polovine slučajeva (50,7%) izvještavali o porodičnom nasilju kao privatnoj stvari.
- Pretpostavka nevinosti se poštovala prilikom izvještavanja u 99,4% analiziranih slučajeva.

1 Strukturno/sistemske nasilje predstavlja vid nepersonalnog ali sveprisutnog nasilja prema ženama koje prožima sve pore društva ukazujući na bazičnu, odnosno strukturnu asimetriju moći između žena i muškaraca, koja se replicira i perpetuira kroz sve društvene institucije i njihov poredak, pravila i prakse u svim sferama – društvenoj, političkoj, ekonomskoj, pravnoj, kulturnoj ili religijskoj; a koje karakterišu rodna neravnopravnost i diskriminacija.

2 Cilj ekonomskog nasilja prema ženama je uspostavljanje kontrole nad njima i dovođenje žena u stanje potpune finansijske zavisnosti od nasilnika. Žene koje su izložene ovoj vrsti nasilja nemaju pristup novcu niti bankovnim računima, uskraćuje im se novac za lične potrebe, ali i za potrebe vođenja domaćinstva, mogu biti spriječene ili obeshabrene da same nađu zaposlenje; a, ukoliko ga imaju, oduzima im se zarada, zabranjuje im se da se usavršavaju, sabotira se njihov napredak na poslu, zajednički sticana imovina vodi se na muževljevo ime i sl.

- Mediji izuzetno rijetko koriste stereotipe da opišu žrtvu rodno zasnovanog nasilja, i rijetko pružaju opravdanje za nasilnika.
- Senzacionalistički elementi prisutni su u izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju, i to u 10,8% slučajeva u naslovima, a u 3,9% slučajeva unutar samog medijskog izvještaja. U nešto više od jedne petine slučajeva (21%) analizirani medijski izvještaji su plasirali neki vid senzacionalističkog audio-vizuelnog materijala.
- Analiza pokazuje da su mediji prilikom izvještavanja o rodno zasnovanom nasilju prema ženama u 14,4% slučajeva koristili izjavu žrtve, a u 7,4% izjavu (potencijalng) počinioca djela. U ovim medijskim priložima nije zabilježeno da li je izjava korišćena uz saglasnost ili protivno volji onih koji su citirani.
- Analiza medijskih izvještaja ukazuje na to da svega 15,2% ima edukativan karakter. Dodatno, u tek 14,7% analiziranih medijskih izvještaja su korišćeni statistički podaci. Svega 20,9% medijskih izvještaja uključivalo je mišljenje stručnjaka.
- Izvještavanje medija o rodno zasnovanom nasilju ne prati šira kontekstualizacija problema, novinari rijetko koriste uporedne primjere, statističke podatke ili analizu zakonodavstva.

Efekti medijskog izvještavanja

- Neprofesionalno medijsko izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju vodi jačanju stereotipa u društvu.
- Tradicionalni ispitanici (30%) naročito formiraju negativne stavove o krivici žene, žrtvi nasilja, kada su izloženi neprofesionalnom medijskom izvještavanju.

- Da je muškarac uvijek kriv za nasilje muškarca nad ženom/partnerkom misli 22% građana. Dodatno, 30,1% misli da je uglavnom kriv muškarac, ali da dio krivice bude i na ženi. Uz to, 3,4% je onih koji kažu da je uglavnom žena kriva i da ona provocira incident. Najbrojnija grupa, 44,5% ispitanika, navodi da je teško reći ko je kriv dok ne saslušamo obje strane.
- Među ispitanicima koji imaju autoritarne tendencije je trećina (34%) onih koji smatraju da kazna treba da postoji u slučaju da partner/ka ne ispunjava kućne ili bračne obaveze. Kada su ovi ispitanici izloženi neprofesionalnom medijskom izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju, tada svaki drugi (51%) smatra da kazna treba da postoji.
- Svaki četvrti ispitanik (27,4%) smatra da žene i djevojke lažno navode da su žrtve nasilja, samo da bi skrenule pažnju na sebe.
- Među onim ispitanicima koji kažu da danas ima više nasilja nad ženama nego ranije, značajno je više onih koji su kao eksperimentalni tretman čitali profesionalno napisan tekst (56,3%) o rodno zasnovanom nasilju, dok je 25,4% onih koji su čitali neprofesionalno napisani tekst.

Uvod

Izveštaj pred vama, sačinjen je s dva osnovna cilja, prvi da na uzorku od 2.661 medijskih reportaža utvrdi na koji način mediji u Crnoj Gori izvještavaju o rodno zasnovanom nasilju, i u tom smislu koliko poštuju pravila novinarske profesije i etičnog izvještavanja. Drugi cilj je bio da se korišćenjem inovativne eksperimentalne metode procijeni koliki i kakav uticaj ima medijsko izvještavanje o ovoj temi ima na stavove, mišljenje i posljedično ponašanje građana i građanki.

Kriterijumi u odnosu na koje je analizirana profesionalnost i etičnost u izvještavanju, preuzeti su iz publikacije *Priručnik za izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju prema ženama*³ koji je nastao s namjerom da na pregledan način pomogne novinarkama i novinarima da usvoje načela profesionalnog i etičnog izvještavanja o temi rodno zasnovanog nasilja prema ženama.

Analiza izvještavanja medija zasnovana na ovim kriterijumima pokazala je da oni i dalje o rodno zasnovanom nasilju često pišu kao o privatnom, a ne društvenom problemu, ističući senzacionalističke elemente samog djela. Takođe, i dalje često krše anonimnost i privatnost žrtve, navodeći njeno ime ili karakteristike po kojima se može prepoznati o kome se radi, na taj način stavljajući žrtvu u poziciju sekundarne viktimizacije. Naime, tako žrtva ponovo proživlja iskustvo kojem je bila izložena. Takođe, stavljajući je pod reflektor javnosti, žrtva je dodatno stigmatizovana i pod pritiskom sredine/okruženja. Iako su mediji u izvjesnim segmentima izvještavanja pokazali visok stepen profesionalizma, rezultati istraživanja ukazuju na to da u određenim segmentima propuštaju priliku da ispune svoju edukativnu i preventivnu funkciju kada je u pitanju ovaj društveni problem.

U kojoj mjeri je način na koji mediji izvještavaju zaista važan i kolika je njihova stvarna moć i odgovornost, pokazuje eksperimentalni dio istraživanja koji pruža empirijsku potvrdu da neprofesionalno medijsko izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju zaista ojačava stereotipe u društvu. Da mediji imaju ulogu i uticaj na kreiranje javnog mnjenja,

3 Dokument dostupan na: <https://www.osce.org/me/mission-to-montenegro/534203>

znali smo i ranije, ali nijesmo znali u kojoj mjeri način na koji se izvještava doprinosi formiranju ili učvršćivanju stavova i stereotipa koji podržavaju i perpetuiraju nasilje, kod kojih kategorija stanovništva i u kojoj mjeri. U tom smislu, ovaj izvještaj koristi savremene metodološke pristupe u društvenim naukama da precizno izmjeri uzročno-posljedičnu vezu između načina izvještavanja i nivoa profesionalizma medija i osnaživanja rodni stereotipa kod onih koji medijski sadržaj konzumiraju.

Takođe, treba istaći da izvještavanje medija igra značajnu ulogu u podizanju svijesti o prevalenciji i uticaju rodno zasnovanog nasilja, na način što prikazuju njegove različite forme, uključujući porodično nasilje, seksualno nasilje i uznemiravanje, psihičko nasilje i proganjanje. Izvještavanje medija može doprinijeti preventivnim naporima tako što će javnost edukovati o osnovnim uzrocima i faktorima rizika rodno zasnovanog nasilja. Baveći se osnovnim problemima kao što su toksična muškost, mizoginija i neravnoteža moći, mediji mogu da pomognu u stvaranju sigurnijeg društva za sve. Povećano razumijevanje i prepoznavanje ovog negativnog fenomena može inicirati javne diskusije i društveni pritisak na potencijalne nasilnike.

Na kraju, izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju omogućava preživjelim da znaju da nijesu sami i da se njihova iskustva priznaju. Ova validacija može ohrabriti preživjele da istupe, potraže pomoć i prekinu tišinu koja okružuje ovaj problem. Može i treba da ih podstakne da koriste podršku i resurse koji su im na raspolaganju.

1. Metodološki okvir

Projekat ima dva osnovna cilja. Prvi je nastojanje da razumijemo dosadašnju praksu izvještavanja crnogorskih medija o slučajevima rodno zasnovanog nasilja prema ženama. Drugi je da nastoji izmjeriti efekte izvještavanja koje nije u skladu s novinarskim profesionalnim i etičkim standardima na formiranje stavova građana o ovoj temi. Dva cilja zahtijevala su inovativan pristup prikupljanju i analizi podataka, svaki posebno.

1.1. Analiza medijskog izvještavanja

Za potrebe prvog cilja, koji nastoji da izmjeri efekte izvještavanja koje nije u skladu s novinarskim profesionalnim i etičkim standardima na formiranje stavova građana o ovoj temi, urađena je detaljna analiza izvještavanja medija o rodno zasnovanom nasilju. U fokusu analize je televizijsko izvještavanje, kao i izvještavanje na portalima i u dnevnim novinama, i to u sljedećim medijima:

Tip medija	TV stanice	Portali	Dnevne novine
Medijska kuća	<ul style="list-style-type: none">- RTCG- Prva- Nova- Vijesti- Adria	<ul style="list-style-type: none">- Vijesti- CDM- Analitika- Dan- RTCG- Pobjeda	<ul style="list-style-type: none">- Pobjeda- Dan- Vijesti

Analiza obuhvata izvještavanje o temama radno zasnovanog nasilja prema ženama u periodu od tri godine (od marta 2020. do marta 2023. godine), naročito imajući u vidu da je sa pojavom COVID-19 pandemije došlo i do porasta slučajeva nasilja u porodici. Nasilje je u ovom peri-

odu bilo u porastu kako globalno⁴, tako i u Crnoj Gori⁵.

Za potrebe analize, prikupljen je materijal o izvještavanju pomenu- tih medija u navedenom periodu, iz baze novinskih priloga kojom raspolaže agencija Arhimed. S obzirom na obiman period za analizu, i imajući u vidu veliki broj medija, projektni tim je u prvom koraku napravio detaljnu pretragu izvještavanja o slučajevima rodno zasno- vanog nasilja prema ženama, kako bi pretraga imala bolji fokus. Pre- traga po opsežnoj bazi medijskih priloga, kojom raspolaže Arhimed, bila je vođena, najprije zabilježenim slučajevima femicida u Crnoj Gori u prethodne tri godine, a potom i ključnim riječima koje se najčešće pominju u tekstovima o rodno zasnovanom nasilju prema ženama.

Nakon prikupljanja materijala, svaki novinski prilog je kodiran, po šemi koju je dizajnirao istraživački tim. Kodna šema je napravljena kao niz pokazatelja vodeći se *Priručnikom za izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju prema ženama*. Iz izvještaja je izveden niz pokazatelja, koji pri- kazuju različite dimenzije izvještavanja medija. Pokazatelji otkrivaju u kojim oblastima crnogorski mediji izvještavaju u skladu s načelima profesionalog i etičkog izvještavanja.

1.2. Analiza efekata medijskog izvještavanja

Za potrebe drugog cilja, a radi procjene koliki i kakav uticaj način na koji mediji izvještavaju o ovoj temi ima na stavove, mišljenje i posljedično ponašanje građana i građanki, dizajniran je istraživački eksperiment. Najprije su dizajnirana tri teksta, koja imitiraju novinske članke. Prvi tekst je neprofesionalno napisan tekst o rodno zasnovanom nasilju, koji krši pre- poruke *Priručnika za izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju prema žena-*

4 Više informacija dostupno na: https://www.economist.com/graphic-detail/2020/04/22/domestic-violence-has-increased-during-coronavirus-lock-downs?utm_medium=cpc.adword.pd&utm_source=google&ppccampaignID=18151738051&ppcadID=&utm_campaign=a.22brand_pmax&utm_content=conversion.direct-response.anonymous&gclid=Cj0KCQjw0IGnBhDU-ARIsAMwFDLIEDVZOa25w-d_FFAzYULd4MNC9mwuwC94pqp-3bUsAv0ktTI9b-3MMaAskCEALw_wcB&gclidsrc=aw.ds

5 Više informacija dostupno na: https://www.socioloskaluca.ucg.ac.me/img/arhiva/PDF2020_2/Vujovic.pdf ; <https://www.slobodnaevropa.org/a/porodico-nasilje-crna-gora-pandemija/30518116.html>

ma. Drugi tekst je u potpunosti profesionalno napisan novinski članak o rodno zasnovanom nasilju, koji poštuje sve preporuke Priručnika. Treći novinski članak je tekst koji nije povezan s temom rodno zasnovanog nasilja. Grupa koja je dobila treći tekst je kontrolna grupa koja nam je pomogla da ustanovimo validnost dobijenih efekata kod prve dvije grupe.

Tekstovi su profesionalno dizajnirani da izgledaju kao isječki iz novina kako bi bili što vjerodostojniji. Dodatno, svakom ispitaniku je predstavljeno kao da je riječ o stvarnim novinskim člancima.

Svi tekstovi, onako kako su predstavljani ispitanicima dostupni su u Prilogu ovog izvještaja.

Osnovna ideja istraživačkog eksperimenta je da utvrdi da li postoje veze između tretmana kojem su ispitanici podvrgnuti (novinskog teksta koji su čitali) i njihovih odgovora na pitanja o raznim aspektima teme – rodno zasnovanog nasilja.

Tekstovi su distribuirani ispitanicima potpuno nasumično. Osnovni cilj ovakvog pristupa je da ispitanici iz sve tri grupe budu po svim drugim karakteristikama identični, osim po jednoj - tretmanu kojem su bili izloženi. Na taj način eliminisali smo mogućnost da neke druge karakteristike ispitanika (na primjer njihov pol, region iz kojeg dolaze ili starosna pripadnost) budu faktor koji objašnjava razlike u odgovorima među tri grupe. Kao rezultat toga, s obzirom na to da su grupe po ostalim karakteristikama identične, razlike među njima možemo objasniti jedinom razlikom koja u eksperimentu postoji - tretmanom kojem su bili izloženi, odnosno novinskim člankom koji su pročitali.

Za potrebe ovog istraživanja dizajniran je dvoetažno stratifikovani nasumični uzorak, reprezentativan za punoljetnu populaciju građana Crne Gore. Prva faza stratifikacije je region. U toj fazi kompletna teritorija Crne Gore podijeljena je u 3 cjeline, odnosno regiona: sjever, centar, jug. Druga faza stratifikacije temelji se na veličini naselja, i unutar regiona napravljena je podjela na velika, srednja i mala naselja. Veličina biračkog mjesta, kao osnova uzorkovanja, uzeta je kao odrednica za veličinu naselja. Anketari su na svakom izabranom biračkom mjestu metodom nasumičnog hoda izabrali domaćinstvo u kojem će biti rađena anketa. U posljednjoj fazi, metodom „posljed-

njeg rođendana" izabran je ispitanik unutar domaćinstva koji je bio anketiran.

Osnovne frekvencije koje su prikazane u izvještaju oslikavaju stavove svih punoljetnih građana Crne Gore, s ozbirom na to da je istraživanje rađeno na reprezentativnom uzorku, koji garantuje maksimalnu grešku mjerenja od $\pm 3,1\%$ za incidence mjerene od 50% na interval povjerenja od 95%.

Podaci su prikupljeni u periodu između 12. i 26. juna 2023. godine. Istraživanje je rađeno na uzorku od hiljadu ispitanika, od kojih 48,5% čine muškarci, a 51,5% žene.

2. Analiza medijskog izvještavanja

2.1. Struktura analiziranih medijskih izvještaja

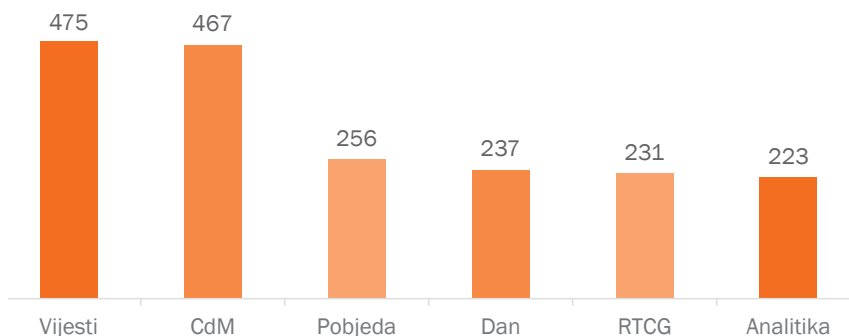
U dijelu istraživanja koje se odnosi na praksu izvještavanja crnogorskih medija o slučajevima rodno zasnovanog nasilja analiziran je 2.661 medijski izvještaj. Od ukupnog broja analiziranih izvještaja, 1.889 njih (71%) je objavljeno na portalima, 544 (20,5%) u novinama i 228 (8,6%) je emitovano na TV stanicama.

Grafik 1: Tip medija

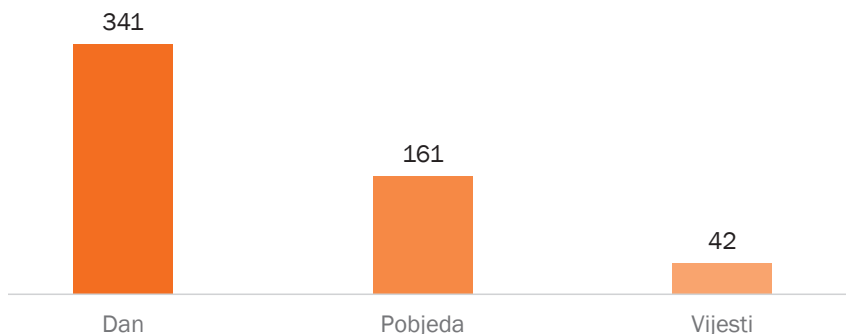
Uzimajući u obzir analizu medijskih izvještaja o rodno zasnovanom nasilju prema ženama objavljenih na portalima (N= 1.889), 475 njih (25,1%) objavljeno je na portalu Vijesti, 467 (24,7%) na portalu CdM, 256 (13,6%) na portalu Pobjeda, 237 (12,5%) na portalu Dan, 231 (12,2%) na portalu RTCG i 223 (11,8%) na portalu Analitika. Drugi portali nijesu analizirani za potrebe ovog istraživanja.

Grafik 2: Portal – struktura analiziranih članaka

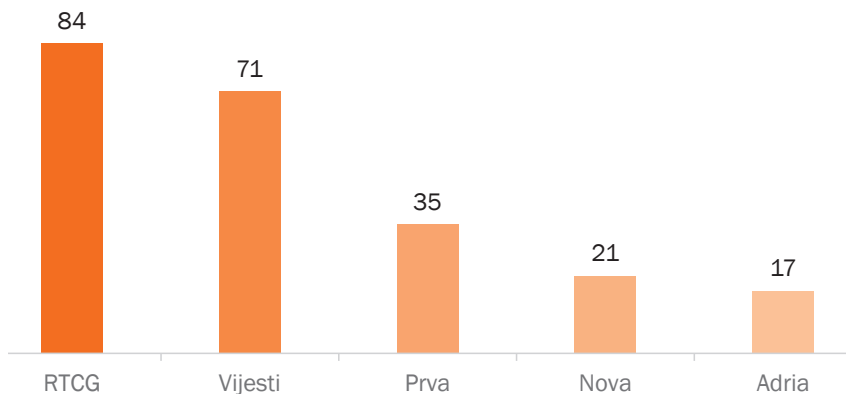
Od 544 analizirana medijska izvještaja o rodno zasnovanom nasilju prema ženama koja su objavljena u štampanim novinama, 341 (62,7%) je objavljeno u novinama Dan, 161 (29,6%) u novinama Pobjeda i 42 (7,7%) u novinama Vijesti.

Grafik 3: Dnevne novine – struktura analiziranih članaka

Kad je riječ o TV stanicama, od ukupno 228 televizijskih reportaža o rodno zasnovanom nasilju, 84 (36,8%) objavljeno je na Radio Televiziji Crne Gore (RTCG1 i RTCG2), 71 (31,1%) na televiziji Vijesti, 35 (15,4%) na televiziji Prva, 21 (9,3%) na televiziji Nova i 17 (7,5%) na televiziji Adria.

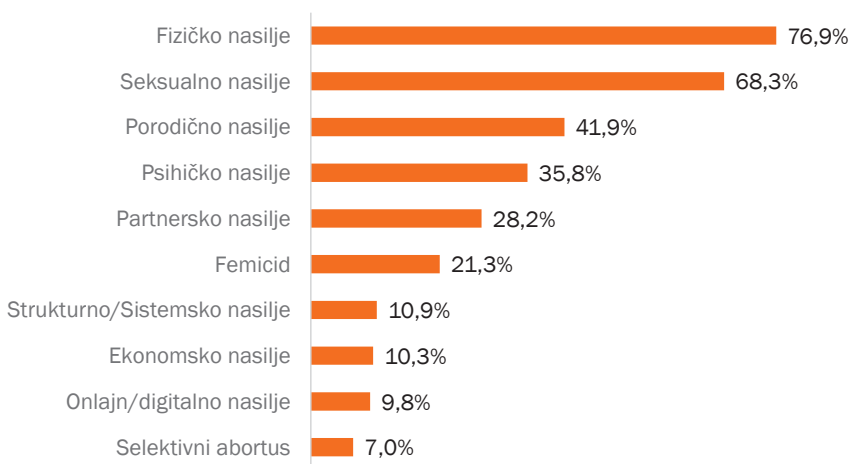
Grafik 4: TV stanice – struktura analiziranih priloga

Na nivou analiziranih medijskih izvještaja (2.661) interesovalo nas je učestalost izvještavanja o različitim tipovima rodno zasnovanog nasilja

prema ženama. Koristeći *Priručnik za izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju prema ženama* identifikovali smo 10 oblika rodno zasnovanog nasilja: fizičko, psihičko, seksualno, porodično, partnersko, ekonomsko, strukturno/sistemska, onlajn/digitalno nasilje, femicid i selektivni abortus. U grafiku koji slijedi predstavljeni su podaci o učestalosti izvještavanja o navedenim tipovima rodno zasnovanog nasilja. S obzirom na to da neki prilozi mogu da izvještavaju o više tipova nasilja, a ne samo jednom, zbir procenata u sljedećem grafiku je preko 100%. Analiza pokazuje da su mediji najčešće izvještavali o slučajevima fizičkog (76,9%) i seksualnog (68,3%) nasilja. S druge strane, o slučajevima strukturnog/sistemske nasilja izvještavali su u 10,9% analiziranih medijskih izvještaja, dok se o slučajevima ekonomskog nasilja izvještavalo u 10,3% slučajeva. Mediji su najrjeđe izvještavali o slučajevima onlajn, odnosno digitalnog nasilja (9,8%) i slučajevima selektivnog abortusa (7%).

Grafik 5: Tip nasilja

Dodatno, treba imati na umu da se ovi tipovi nasilja nerijetko prepliću, i da, primjera radi, gotovo svako seksualno nasilje o kojem su izvještavali crnogorski mediji, podrazumijeva i fizičko nasilje.

2.2. Analiza podataka

Analiza podataka medijskih izvještaja predstavljena je kroz sedam cjelina, i to na sljedeći način:

Prvo, predstavljeni su podaci koji se odnose na edukativno/informativne elemente medijskog izvještaja. Ovi elementi se odnose na uključivanje stručnjaka u medijsko izvještavanje, korišćenje statističkih podataka, pružanje analize zakonodavstva i uporedne prakse.

Drugo, predstavljeni su podaci koji se odnose na to da li su mediji opisivali fizičko i psihičko stanje žrtve, sam način izvršenja krivičnog djela, te da li su prilikom izvještavanja koristili medicinske izvještaje.

Zatim, predstavljeni su podaci o prisustvu elemenata senzacionalizma u medijskim izvještajima.

Četvrto, predstavljeni su podaci o tome da li su mediji pružali bilo kakvu vrstu opravdanja za izvršeno nasilje i (potencijalnog) nasilnika – bilo da su se pozivali na uloge u društvu i porodici ili na tradiciju – kao i da li su razlog za nasilje pripisivali žrtvi, i da li su pokušali na bilo koji način da naruše ugled žrtve.

Peto, predstavili smo analizu podataka o prisustvu informacija koje mogu da otkriju identitet žrtve i počinioca.

Šesto, ponudili smo pregled učestalosti korišćenja izjava – žrtve, počinioca, njihovih advokata i svjedoka – prilikom izvještavanja o slučajevima rodno zasnovanog nasilja.

Na kraju, ponudili smo podatke o izvještavanju o sudskom/krivičnom postupku medija prilikom izvještavanja. U ovom dijelu, važno je još jednom naglasiti da je analiza medijskih izvještaja sprovedena u periodu od marta 2020. do marta 2023. godine i da postoji mogućnost da određeni slučajevi rodno zasnovanog nasilja nijesu bili do kraja sudski završeni, i da ove informacije treba uzeti sa posebnom pažnjom u odnosu na vremenski period u kojem je izvršena analiza.

Svi elementi koje smo prethodno spomenuli mjereni su u odnosu na pokazatelje koji su zasnovani na preporukama iz *Priručnika za izvještavanje o radno zasnovanom nasilju prema ženama*.

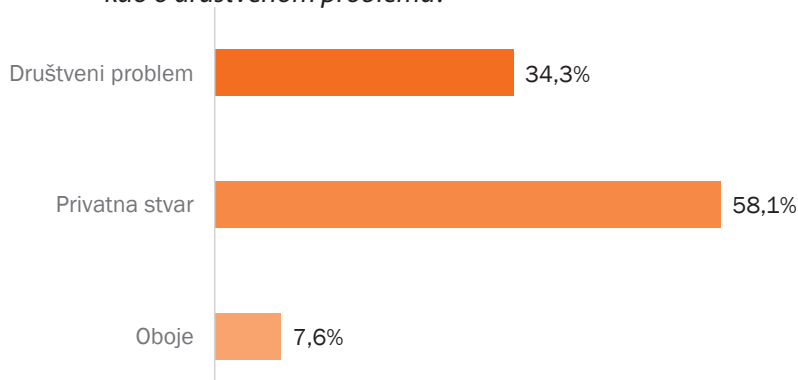
2.2.1 Edukativno-informativni elementi

Kada govorimo o medijskom izvještavanju o slučajevima rodno zasnovanog nasilja edukativni elementi treba da zauzimu ključnu ulogu. Njihov značaj leži u njegovanju sveobuhvatnog razumijevanja ovog pitanja, promovisanju empatije, pokretanju informisanih razgovora i podsticanju akcije u borbi protiv rodno zasnovanog nasilja. Mediji imaju moć da svojim izvještavanjem oblikuju percepciju i stavove javnosti o ovom pitanju.

Kada se izvještava o osjetljivim i višedimenzionalnim pitanjima, kao što je i rodno zasnovano nasilje, imperativ je da se zađe ispod površine i pruži publici duboko razumevanje problema, a ovi edukativni elementi – kao što su uključivanje eksperata, statističkih podataka, nuđenje analize zakonskih okvira i uporedne prakse – upravo to omogućavaju.

Podaci ukazuju da je više od polovine analiziranih medijskih izvještaja (58,1%) izvještavalo o slučajevima rodno zasnovanog nasilja kao o privatnoj stvari, dok je 34,4% izvještavalo o istom kao o društvenom problem. Preostalih 7,6% medijskih izvještaja je govorilo o slučajevima rodno zasnovanog nasilja i kao o privatnom i kao o društvenom problemu.

Grafik 6: *Da li medijski prilog o situaciji izvještava kao privatnoj stvari ili kao o društvenom problemu?*

Već ovaj, prvi pokazatelj, ukazuje da novinari nijesu prepoznali važnost izvještavanja o rodno zasnovanom nasilju kao društvenom problemu nastojeći da povežu širi kontekst sa pojedinačnim slučajevima. Naime,

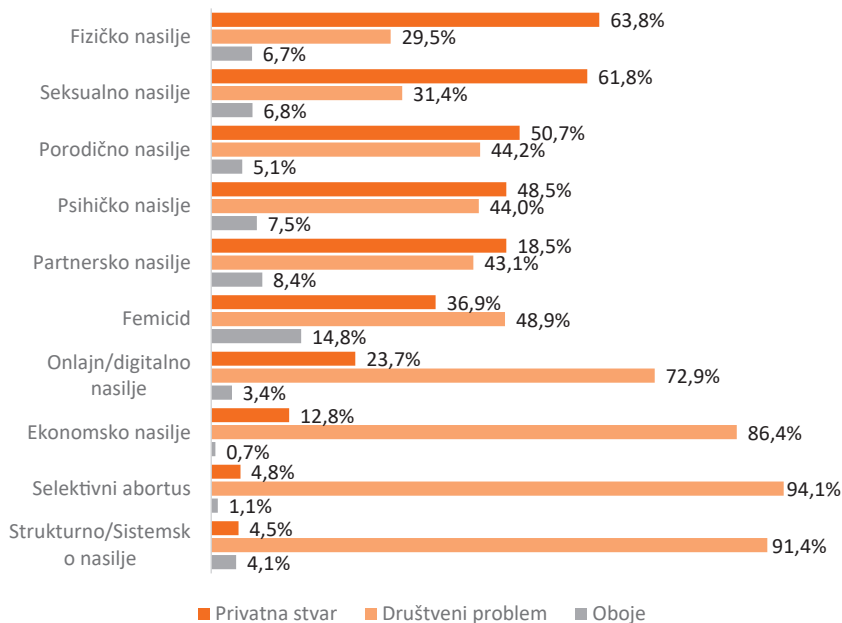
rodno zasnovano nasilje često ima duboke korijene u društvenim strukturama i ekonomskim faktorima. Kroz izvještavanje kao društveni problem, mediji mogu da povežu ovo pitanje sa širim kontekstom neravnoteže moći i socijalnih nejednakosti.

Ukrštajući ove podatke s oblicima nasilja, utvrdili smo da su mediji o fizičkom i seksualnom nasilju najčešće izvještavali kao o privatnoj stvari (u 63,8% slučajeva fizičkog i u 61,8% slučajeva seksualnog nasilja). Mediji su takođe, u nešto više od polovine slučajeva (50,7%) izvještavali o prodičnom nasilju kao privatnoj stvari.

S druge strane, mediji su prilikom izvještavanja o onlajn, ekonomskom, strukturnom nasilju kao i o selektivnom abortusu, iste najčešće predstavljali kao društveni problem.

Kada posmatramo kategoriju 'oboje' (koja se odnosi na izvještavanja o nasilju i kao o privatnoj stvari i kao o društvenom problem), možemo primijetiti da su mediji među svim kategorijama najčešće o femicidu (14,8%) izvještavali kao takvom.

Grafik 7: Tip nasilja X Da li se izvještava kao o privatnoj stvari ili kao o društvenom problemu?

Analiza medijskih izvještaja ukazuje na to da svega 15,2% ima edukativan karakter. Dodatno, u svega 14,7% analiziranih medijskih izvještaja su korišćeni statistički podaci.

Edukativni pristup omogućava javnosti da bolje razumije suštinske probleme povezane s rodno zasnovanim nasiljem, kao što su patrijarhalna kultura, rodne uloge i predrasude koje postoje u društvu. Uz edukativne elemente u izvještavanju, mediji mogu da daju snažan doprinos razbijanju predrasuda i mitovi koji okružuju rodno zasnovano nasilje, što je ključno za promjenu kulture koja toleriše i/ili opravdava nasilje.

Upoređujući sa podacima o tipovima nasilja, možemo vidjeti da je najviše medijskih izvještaja o slučajevima strukturnog nasilja edukativnog karaktera (51,4%). To je i donekle razumljivo, s obzirom da se radi o nasilju gdje na neki način institucije ili društvene strukture štete pojed-

incima. Ipak, i ovaj broj je prilično skroman, s obzirom na važnost koju edukativni karakter ima za izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju. Za njima slijede izvještaji o slučajevima selektivnog abortusa (48,1%). S druge strane, medijski izvještaji o slučajevima fizičkog i seksualnog nasilja su najrjeđe ocijenjivani kao oni koji su edukativne prirode. Ovaj nalaz posebno dobija na važnosti ako znamo iz ove analize da su upravo slučajevi psihičkog i fizičkog nasilja najučestaliji u medijima, kada je riječ o rodno-zasnovanom nasilju.

Grafik 8: Tip nasilja X Da li tekst ima edukativni karakter?

Prilog o rodno-zasnovanom nasilju može u velikoj mjeri postati edukativniji ako novinari ulože dodatni napor da uključe mišljenja stručnih lica u cijelu priču. Stručnjaci mogu dodati dublje razumijevanje složenosti i dubine problema. Kroz njihova mišljenja, javnost može saznati više o uzrocima, posljedicama i kontekstu rodno zasnovanog nasilja. Dodatno, eksperti mogu edukovati javnost o rodnom nasilju, pružajući informacije o različitim oblicima nasilja, njihovim karakteristikama i uticaju na žrtve. To pomaže u podizanju svijesti i razumijevanju problema.

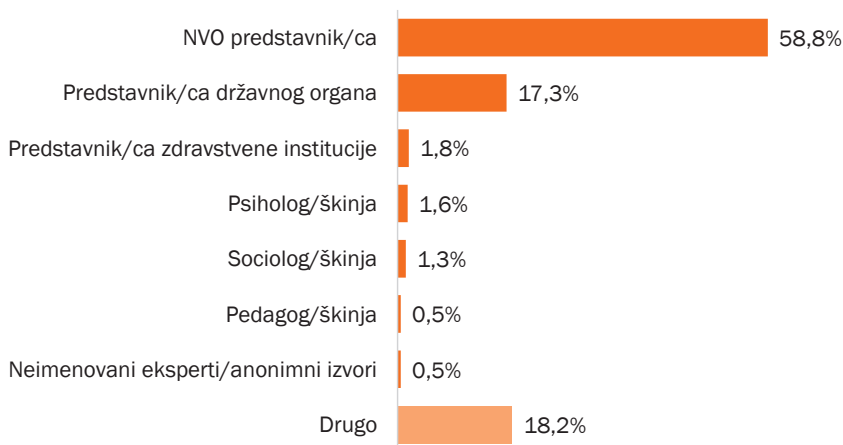
Ipak, analizirajući prikupljeni materijal, kumulativno svega 20,9% izv-

ještaja je uključivalo mišljenje stručnjaka – od čega je 2,9% uključivalo mišljenje dva ili više eksperata. S druge strane, više od polovine izvještaja koji su uključivali mišljenje eksperata je uključivalo mišljenje predstavnika/ce NVO, a 17,3% mišljenje predstavnika/ce državnih organa .

Grafik 9: Da li medijski prilog uključuje mišljenje stručnjaka na datu temu?

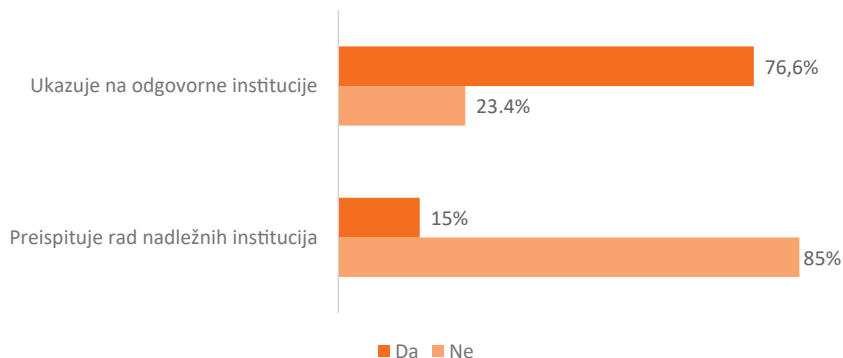
Grafik 10: Ko su stručnjaci koji su uključeni u izvještavanje?

Analiza medijskih izvještaja je ukazala na to da mediji, prilikom izvještavanja o rodno zasnovanom nasilju prema ženama, u više od tri četvrtine slučajeva (76,6%) ukazuju na odgovorne, odnosno nadležne institucije za dati slučaj. U ostalih 23,4% slučajeva mediji nisu navodili

taj podatak. Dodatno, mediji su u samo 15% analiziranih izvještaja preispitali rad nadležnih institucija.

Grafik 11: *Da li se u medijskom izvještaju:*

Ukrštajući podatke, uviđamo da su mediji, uzimajući u obzir one medijske izvještaje koji su ukazivali na odgovorne, u svega 18,3% slučajeva preispitali njihov rad. Važno je napomenuti da je preispitivanje rada institucija od velike važnosti, shodno tome da ova praksa doprinosi transparentnosti, povećanju odgovornosti institucija, pa time i sveukupnom napretku adesiranja i sprječavanja daljih slučajeva rodno zasnovanog nasilja.

Dodatno, analiza je pokazala da je ukupno 3,3% medijskih izvještaja pružilo analizu legislative koja reguliše oblast o kojoj se govori. S druge strane, svega 1% analiziranih medijskih izvještaja ukazuje na primjere uporedne prakse, dok 99% njih nije koristilo uporednu praksu.

Ova dva elementa prilikom medijskog izvještavanja su od izuzetne važnosti jer oni ne samo da omogućavaju i olakšavaju razumijevanju pravnog okvira, već ukazuju na pravne praznine na kojima se treba i može raditi kako bi se omogućilo bolje pravno suočavanje sa slučajevima iste prirode u budućnosti. Razrađivanje ovih elemenata u izvještajima daje uvid u kontekst i ozbiljnost problema, ukazuje na to koliko se ozbiljno problem rodno zasnovanog nasilja u pravnom sistemu shvata i potencijalno može osnažiti žrtve, jer ukazuje da su njihova iskustva prepoznata i shvaćena na širem nivou.

2.2.2. Opis izvršenja nasilja

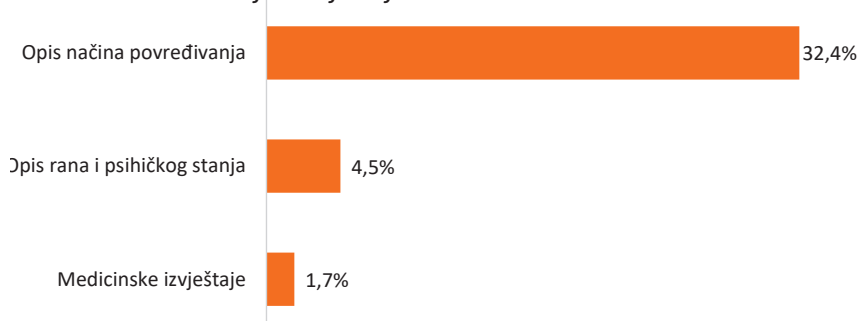
U slučajevima rodno zasnovanog nasilja, mediji treba da budu izuzetno oprezni prilikom korišćenja eksplicitnih detalja o prirodi nasilja, kao i o fizičkim i psihičkim posljedicama koje trpi žrtva, pa njihovu upotrebu trebaju i izbjegavati.

Naime, izvještavanje o ovim detaljima narušava dostojanstvo žrtve, izaziva retraumatizaciju i budi stigmatu u društvu, te potencijalno izaziva posramljenost kod žrtve. Mediji bi u izvještavanju trebalo da promovišu empatiju, te da edukuju javnost, sa stalnom pažnjom o balansu odgovornog izvještavanja i informisanja javnosti ali bez nanošenja štete za žrtvu.

U skladu s tim, korišćenje medicinskih izvještaja takođe treba izbjegavati, a ukoliko se koriste treba preduzeti nekoliko koraka koji omogućavaju da izvještavanje bude sprovedeno na profesionalnom nivou i u skladu sa etičkim pravilima. U tom smislu, posebno je važno imati saglasnost žrtve da se informacije tog tipa koriste i objavljuju, te da sve informacije koje mogu direktno ukazivati na identitet žrtve ne budu korišćenje u objavljenom medijskom izvještaju.

Naša analiza pokazuje da su mediji u gotovo trećini (32,4%) slučajeva opisivali način povređivanja, a u 4,5% opis rana i psihičkog stanja žrtve, dok su u 1,7% slučajeva koristili i medicinske izvještaje.

Grafik 12: Da li medijski izvještaj sadrži:

Na novinarima je i da se dodatno edukuju o ovoj temi, kako bi mogli da balansiraju između informisanja javnosti i poštovanja žrtava i njihove privatnosti. Novinari moraju da budu odgovorni i pažljivo biraju informacije koje će prenijeti kako bi se postigla svrha podizanja svijesti o rodno zasnovanom nasilju bez nanošenja dodatne štete žrtvama ili promocije senzacionalizma. Sljedeća cjelina otkriva koliko senzacionalizma ima u crnogorskim medijima prilikom izvještavanja o slučajevima rodno-zasnovanog nasilja.

2.2.3. Senzacionalizam

Senzacionalizam u medijskom izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju je praksa naglašavanja senzacionalnih ili uznemirujućih aspekata priče kako bi se privukla pažnja publike, često na štetu razumijevanja problema. Ova vrsta izvještavanja često naglašava dramatične elemente i koristi šokantne detalje kako bi povećala emocionalnu reakciju konzumenata medija.

U oblasti medijskog izvještavanja, senzacionalizam – usmjeren na privlačenje pažnje i generisanje pojačanih emocionalnih odgovora – ima potencijal da naruši integritet osjetljivih tema.

Senzacionalizam može imati ozbiljne negativne posljedice. Ovakvo izvještavanje može da dehumanizuje žrtvu nasilja tako da se njihova patnja pretvori u šokantnu zabavu ili senzacionalni sadržaj. Time se

rizikuje da mediji učine da jedna tako ozbiljna tema kao što je rodno zasnovano nasilje postane zabavni sadržaj u društvu. Time se mogu stvoriti vrlo opasne pretpostavke za normalizaciju nasilja u društva.

Analiza pokazuje da svaki deseti prilog (10,8%) o rodno-zasnovanom nasilju koristi neki vid senzacionalističkih naslova.

Primjeri ovakvih naslova uključuju:

„Javila se i četvrta žrtva: Prisiljavao me da ga diram.“

„Otac prodao svoju ćerku za 20000.“

„Plaćao ljudima da gledaju kako siluje ženu.“

„Suđenje u Bijelom Polju: Osumnjičen da je djevojčicu silio na brak, vukao je za kosu i šamarao po licu.“

Mediji su i u 3,9% slučajeva koristili elemente senzacionalizma kroz tekst, a dodatno su i u 21% slučajeva opisivali i šokantne prizore.

Ova dva podatka je važno posmatrati kao povezane: u 3,9% analiziranih medijskih izvještaja primjećeni su naročiti elementi senzacionalizma – ali ne oni koji nužno uključuju šokantne prizore. S druge strane, u 21% slučajeva mediji jesu opisivali šokantne prizore u izvještajima i reportažama, a i ti opisi mogu u jednom dijelu biti posmatrani kao senzacionalizam. Primjeri naročitog senzacionalizma u izvještavanju uključuju:

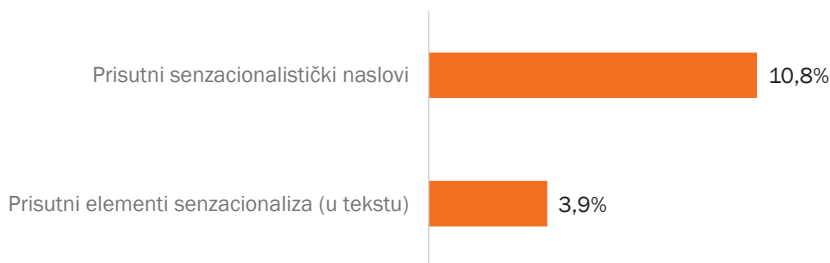
„Želio je nešto više, djevojka se opirala, ali on nije mario. Pocijepao joj je gaćice koje mu je pokazala na fotografiji. Potom je silovao.“

„Očuh joj se, dok je bila curica od petnaest godina, uvukao u krevet. Sami su u kući. Probudila ju je njegova ruka na bedru.“

„Govorio je da će joj izvaditi oko, ili slomiti, ruku ili nogu, ili će je ubiti, a zatim joj je govorio da želi s njom da ima dijete, što je i ostvario seksualnim odnosom koji je za posljedicu imao trudnoću oštećene maloljetne.“

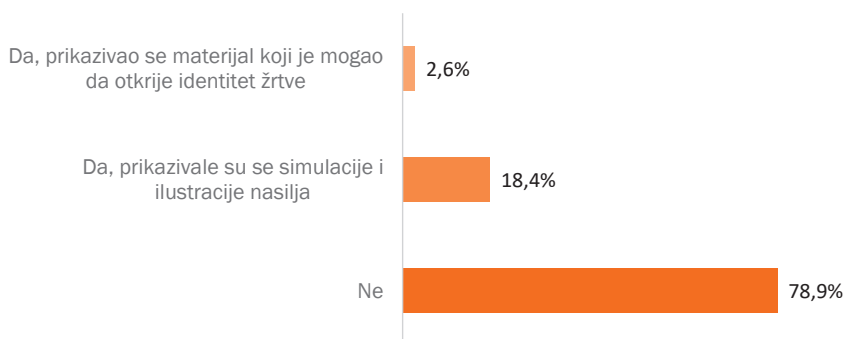
„Zaboraviće se Cetinje pri tome šta ću uraditi...“

Grafik 13: *Da li su u medijskom izvještaju:*

Kumulativno 21% televizijskih priloga, je sadržalo neki vid senzacionalističko-auditivnog materijala – od kojih je 2,6% koristilo materijal koji je mogao da otkrije identitet žrtve, a 18,4% njih su prikazivali simulacije ili ilustracije nasilja.

Grafik 14: *Da li se prilikom izvještavanja koristio neki vid senzacionalističkog vizuelno-auditivnog materijala?*

Na osnovu ovih podataka možemo zaključiti da mediji češće pribjegavaju korišćenju senzacionalističkih naslova, nego korišćenju senzacionalističkog sadržaja u izvještavanju. Razlog tome može da bude 'potreba' da se čitaoci i/ili gledaoci pridobiju naslovom i navedu na čitanje medijskog izvještaja, odnosno praćenje medijske reportaže.

Važno je da se mediji suzdržavaju od ovakve prakse bez obzira što ona može da privuče čitaoce i doprinese kratkoročnim ciljevima koji su znatno manji od negativnih posljedica koje se na ovaj način izazivaju. Etično, odgovorno i senzitivno izvještavanje je od osnovnog značaja, naročito kada se obrađuju osjetljive teme kao što su rodno zasnovano nasilje.

2.2.4. Opravdanje za nasilje

Jedna od posebno opasnih praksi prilikom medijskog izvještavanja o rodno zasnovanom nasilju je korišćenje stereotipa, naročito kada to ima za cilj opravdavanje nasilja. Ovakvo izvještavanje, koje obiluje stereotipima (primjeri: „ona je to zaslužila“; „ona ga je isprovocirala“; „on je samo iskalio bijes“...) može snažno doprinijeti održavanju štetnih društvenih normi i perpetuiraju kulturu nasilja. Dodatno, ovakvo izvještavanje može dovesti do smanjenja odgovornosti nasilnika za svoje postupke i prebaciti krivicu na žrtvu ili okolnosti. Možda i najopasnije, ovakvo izvještavanje može da podstakne druge da navedenim stereotipima opravdaju vlastito nasilničko ponašanje.

Ipak, analiza pokazuje dominantno pozitivne nalaze kada je riječ o ovoj temi, vezano za rad crnogorskih novinara. Među pozitivnim primjerima, treba istaći i to da su mediji u svega 0,3% slučajeva, prilikom izvještavanja o rodno zasnovanom nasilju prema ženama govorili o rodnim ulogama u društvu i porodici, dok su se u samo 0,2% slučajeva u izvještavanju o ovoj temi pozivali na tradiciju. U slučajevima kada se jesu pozivali na tradiciju (ukupno 6 slučajeva), mediji su dominantno izvještavali o slučajevima rodno zasnovanog nasilja u zemljama Bliskog istoka, kao što su Iran i Sirija, te su isticali slučajeve ‘ubistva iz časti’ i ‘otmice nevjeste’.

Prilikom analize medijskih izvještaja prepoznato je da su mediji u svega 0,2% slučajeva pružali opravdanje za nasilnika. U tim slučajevima je prepoznato često pozivanje s jedne strane, na očinsku figuru koja zbog odgovornosti koju ona sa sobom nosi ‘opravdava nasilje’. S druge strane, nasilje se opravdavao u slučajevima kada je počinitelj bio pod uticajem alkohola. Iako rijetko primijećena u ovoj analizi, svaka praksa relativizacije ili opravdavanja nasilja nesumnjivo je negativna pojava koja mora biti u potpunosti eliminisana kada je riječ o izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju.

U analiziranim tekstovima uopšte nije prepoznato korišćenje stereotipnih izraza za opisivanje žrtve. Dodatno, mediji su u samo 0,2% slučajeva žrtvi pripisivali odgovornost za nasilje koje je pretrpjela. Slično tome, u tekstovima je u svega 0,2% slučajeva prepoznato pokušavanje narušavanja ugleda žrtve putem izvještavanja. U tih pet slučajeva, je navedeno da je žrtva postala ‘lakša meta’ zbog toga što je „bila pod uticajem alkohola“, ili da je žrtva „pobjegla od kuće“, ili da je imala „tendenciju da bira starije partnere“.

Iako je broj medijskih izvještaja koji je sadržao neki od ovih elemenata bio izuzetno mali, važno je kontinuirano naglašavati da svaka upotreba istih treba biti u potpunosti iskorijenjena iz medijskih izvještaja jer oni mogu ostaviti trajne posljedice na žrtvu, pa čak stvoriti i kulturu u kojoj se nasilje toleriše.

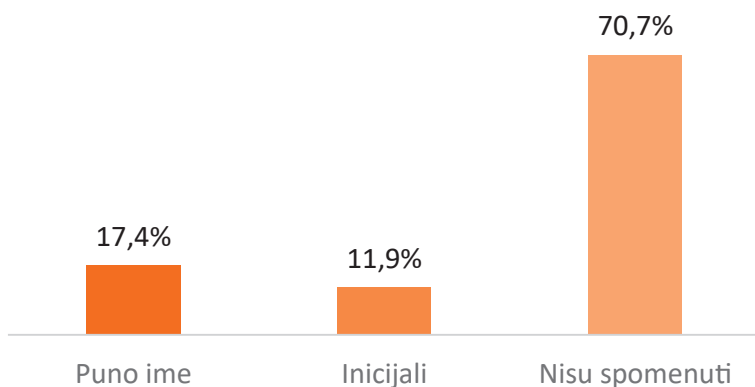
2.2.5. Elementi koji ukazuju na identitet

S posebnom pažnjom smo analizirali segment otkrivanja identiteta žrtve. Žrtve rodno zasnovanog nasilja često doživljavaju ogromnu traumu i mogu da strahuju od osвете počinitelja ili društvene stigme. Otkrivanje njihovog identiteta može ih dodatno izložiti opasnostima ili izazvati dodatnu emocionalnu patnju. Takođe, otkrivanje identiteta žrtve predstavlja grubo kršenje ljudskih prava te osobe. Crnogorski mediji u ovom dijelu imaju velik prostor za napredak, a ovo je jedan od indikatora gdje je neophodna nulta tolerancija prema kršnju preporuka iz Priručnika.

2.2.5.1. Identitet žrtve

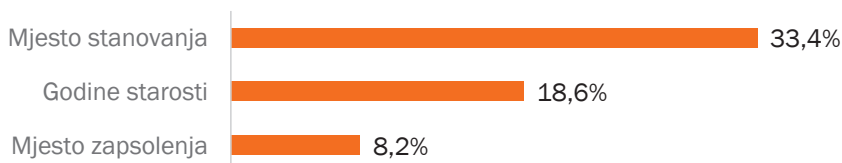
Nešto više od četvrtine analiziranih članaka sadrži puno ime i prezime žrtve, što ukazuje na veliki prostor za unapređenje u izveštavanju o rodno zasnovanom nasilju prema ženama, jer se radi o jednoj od osnovnih smjernica za profesionalno i etično izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju.

Grafik 15: Da li se u medijskom izvještaju navodi ime ili inicijali žrtve?

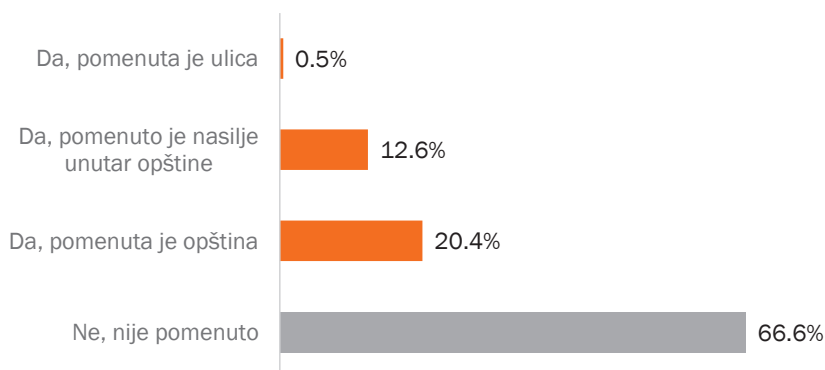
Analizirani su i ostali elementi koji mogu otkriti identitet žrtve. U tom dijelu, važno je napomenuti da je gotovo trećina (33,4%) medijskih izvještaja sadržalo informaciju o mjestu stanovanja žrtve, 18,6% o godinama starosti žrtve, te 8,2% o mjestu gdje žrtva radi. Dodatno, važno je istaći da je i 4% medijskih izvještaja - uključujući TV reportaže i izvještaje u štampanim novinama – sadržalo i fotografiju žrtve. Ovaj podatak je prikupljen na 772 analizirana medijska izvještaja.

Grafik 16: Informacije koje mogu otkriti identitet žrtve

Mediji, iako u 66,6% slučajeva nisu navodili gdje žrtva živi, u petini slučajeva (20,4%) jesu naveli opštinu u kojoj žrtva živi, dok su u 12,6% slučajeva navodili i naselje unutar opštine. U malom broju, svega 0,5% slučajeva, mediji su čak navodili i ulicu stanovanja žrtve.

Grafik 17: Informacije koje mogu otkriti identitet žrtve

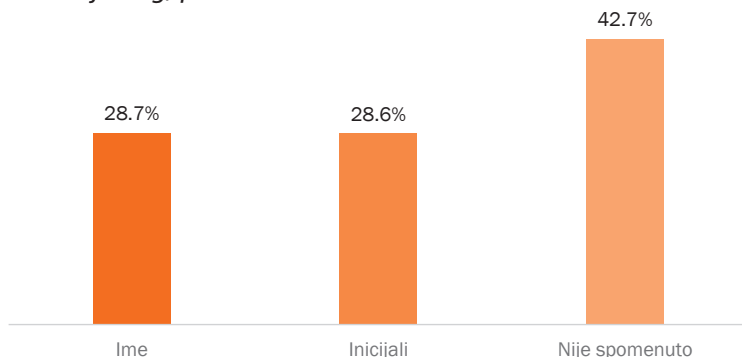
Ovim podacima želimo da ukažemo da mediji iako u većini slučajeve ne praktikuju da otkrivaju identitet žrtve, ipak u određenim slučajevima odlučuju da otkriju one podatke koji direktno ugrožavaju privatnost i dostojanstvo iste. Važno je da se ovakva medijska praksa prekine, te da se podaci žrtve, bez obzira da li se radi o nekom drugom tipu nasilja ili femicidu, ne otkrivaju osim ukoliko za to ne postoji opravdani razlog, kao što su javni interes li dozvola žrtve ili njene porodice (ukoliko se radi o femicidu ili nasilju nad maloljetnim licem). Otkrivanje identiteta žrtve prilikom izvještavanja o rodno zasnovanom nasilju može imati ozbiljne i dugoročne štetne posljedice, kako za samu žrtvu, tako i za društvo u cjelini. Ovo može voditi ponovnoj traumatizaciji žrtve, može ugroziti njenu bezbjednost. Ovakve prakse mogu da ugroze osnovna prava žrtve i da potencijalno naprave štetu prilikom istražnih ili sudskih procesa. To su samo neki od razloga zašto je od suštinskog značaja da mediji vode računa o zaštiti identiteta žrtve prilikom izvještavanja o rodno zasnovanom nasilju.

Pored otkrivanja identiteta žrtve, iz više razloga važno je ne otkrivati ni identitet počinioca. Identitet počinioca može indirektno voditi i do identiteta žrtve, a takođe ponekad može ugroziti i osnovna ljudska prava samog počinioca, s obzirom na to da može narušiti pretpostavku nevinosti ili stigmatizovati nekoga za koga se kasnije može ispostaviti da je nevin.

Analiza medijskih izvještaja ukazuje na to da su mediji u 17,4% slučajeva navodili puno ime (potencijalnog) počinioca, dok su u 11,9% slučajeva navodili inicijale (potencijalnog) počinioca.

Analiza otkriva da su mediji u 28,6% slučajeva navodili inicijale potencijalnog počinioca, dok su u 28,7% slučajeva navodili puno ime.

Grafik 18: *Da li se u medijskom izvještaju navodi ime ili inicijali (potencijalnog) počinioca?*

Ovakva praksa može povrijediti jedan od najvažnijih pravnih instituta kada je riječ o ovakvim slučajevima - pretpostavku nevinosti. **Crnogorski mediji tako nesto rade izuzetno rijetko. Analiza pokazuje da su mediji u čak 99,4% slučajeva poštovali pretpostavku nevinosti** kada su izvještavali o rodno zasnovanom nasilju nad ženama.

2.2.6. Izjave

Mada ne postoji pravilo koje nužno zabranjuje korišćenje izjave žrtve, važno je napomenuti da je od velike važnosti da se, u onim slučajevima kada se one koriste, koriste na pažljiv način, sa visokim stepenom odgovornosti i prije svega u skladu sa etičkim pravilima.

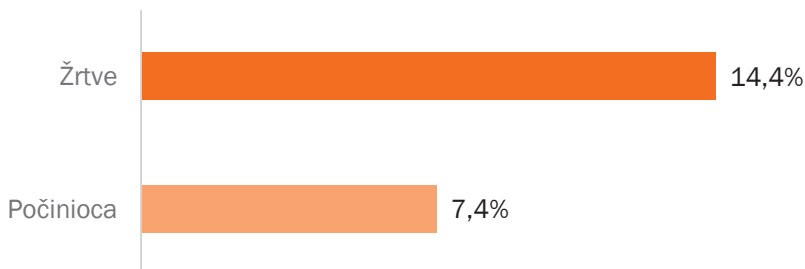
Izjava treba da bude korišćena uz pristanak žrtve i sa prioritizovanjem njene dobrobiti. Cilj treba biti da se podigne svijest o rodno zasnovanom nasilju, te da se doprinese smislenoj diskusiji o ovom problemu, a ne samo radi privlačenja publike, ili da se elementima senzacionalizma poveća čitanost/gledanost medijskog priloga.

Slično tome, i u slučajevima kada se koriste izjave potencijalnih počinioca potreban je visok stepen opreznosti. Korišćenje izjava ovog tipa može, ukoliko to nije odrađeno na odgovarajući način, doprinijeti povređivanju žrtve koja će usljed toga ponovo prolaziti kroz iskustvo nasilja. Dodatno, korišćenje izjave počinioca može dovesti do pomjer-

anja pažnje na perspektivu počinioca, te zanemarivanju iskustva žrtve, a potencijalno, medijski izvještaji koji koriste izjavu počinioca mogu dobiti i senzacionalistički ton.

Analiza pokazuje da su mediji prilikom izvještavanja o rodno zasnovanom nasilju prema ženama u 14,4% slučajeva koristili izjavu žrtve, a u 7,4% slučajeva izjavu (potencijalno) počinioca djela. U ovim medijskim priložima nije zabilježeno da li je izjava korišćena uz saglasnost ili protivno volji onih koji su citirani.

Grafik 19: *Da li je korišćena izjava?*

Mediji su prilikom izvještavanja u 1,4% slučajeva koristili izjave svjedoka. Među svjedocima, najčešće su ispitivani roditelji (30,8%), drugi članovi porodice (25,6%) – kao što su braća i sestre - zatim komšije (23,1%), djeca (5,1%) i drugi (7,7%). I ovo je jedan od elemenata gdje novinari moraju biti izuzetno pažljivi s obzirom na to da izjave roditelja, rodbine, komšija i/ili prijatelja, mogu voditi otkrivanju identiteta žrtve.

Dok izjave svjedoka mogu ponuditi vrijedne perspektive, mediji treba da obezbijede da se njihova upotreba rukovodi etičkim principima. Ako su izjave svjedoka uključene u izvještavanje, one treba da budu kontekstualizovane, verifikovane i korišćene na način koji poštuje dobrobit i privatnost svih uključenih pojedinaca. Primarni fokus izvještavanja treba da ostane na podizanju svijesti o rodno zasnovanom nasilju, zalaganju za žrtve i doprinosu informisanom javnom diskursu.

Podaci pokazuju da su u medijskim izvještajima u kumulativno 20,9% slučajeva korišćene izjave advokata – u 19,7% je to bila izjava advokata potencijalnog počinioca, u 1,1% slučajeva je to bila izjava advokata žrtve i u svega 0,1% slučajeva su korišćene izjave i advokata žrtve i advokata počinioca.

2.2.7. Sudski postupak

Izvještavanje o sudskom postupku je od izuzetne važnosti kada govorimo o slučajevima rodno zasnovanog nasilja.

Naime, ovaj tip izvještavanja omogućava transparentnost i informiše javnost o pravnim sankcijama koje je počnilac pretrpio kao posljedice njegove akcije. Takođe, ove informacije bude odgovornost i šalju snažnu poruku o tome da se slučajevi rodno zasnovanog nasilja shvataju ozbiljno i da će se oni koji počine takva djela pozvati na odgovornost za svoje radnje. Ovaj tip izvještavanja je takođe važan jer informiše javnost i podiže svijest kod građana. Dodatno, ovim se mogu osnažiti i druge žrtve da istupe i prijave nasilnike.

Prilikom medijskog izvještavanja o rodno zasnovanom nasilju, korišćenje izjave nadležnog suda daje uvid u postupak i usljed stručnosti lica čija izjava je korišćena najčešće onemogućava različitu interpretaciju ili relativizaciju nasilja. Izjava nadležnog sudije ima i edukativnu vrijednost jer najčešće približava slučaj široj javnosti, i sprečava senzacionalizam davanjem jasne i stručne analize slučaja.

Podaci pokazuju da su mediji u 45,1% slučajeva izvještavali o sankcijama protiv počinioca, dok su u 32,1% slučajeva izvještavali o konačnoj presudi nadležnog suda o datom slučaju. Dalje, u 42,3% slučajeva mediji su koristili izjavu nadležnog suda/sudije za rješavanje slučaja.

Grafik 20: *Da li je izvještavano o:*

3. Analiza rezultata istraživačkog eksperimenta

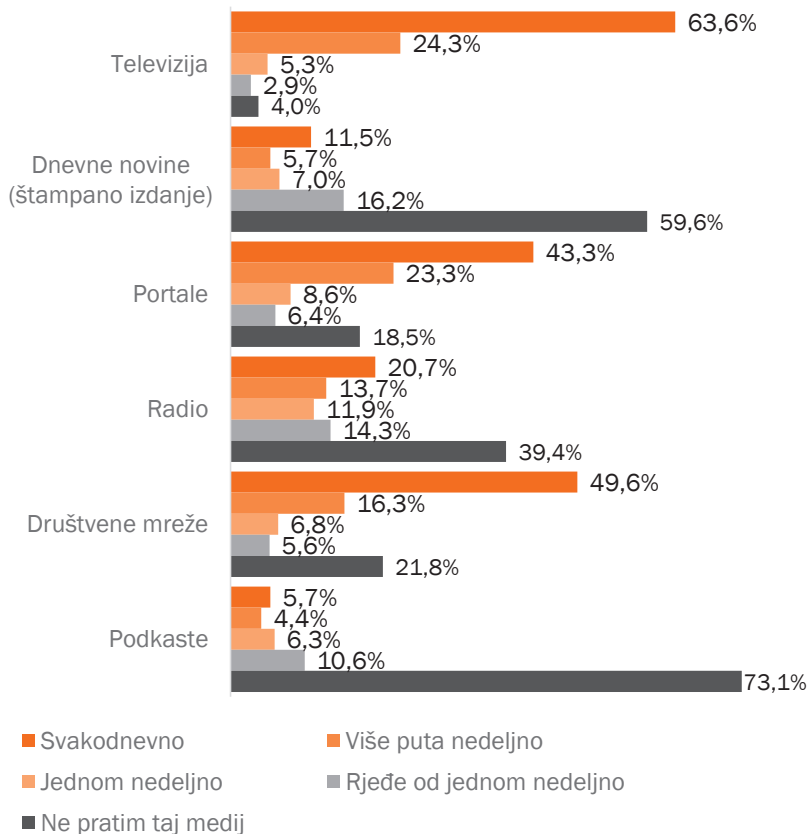
Nalazi istraživačkog eksperimenta podijeljeni su u četiri cjeline. Prva govori o gledanosti i čitanosti medija u Crnoj Gori. Druga analizira efekte neprofesionalnog medijskog izvještavanja na stavove građana Crne Gore, s posebnim osvrtom na to koga oni krive za nasilje u emotivnim odnosima, šta smatraju da zaslužuje kaznu u emotivnim odnosima, kako medijsko izvještavanje može da utiče na (ne)prijavljivanje nasilja, ali i (de)stigmatizaciju teme. Potom, predstavljeni su podaci o tome kako građani Crne Gore vide položaj žene u društvu, te da li smatraju da postoji nasilje prema ženama u Crnoj Gori i da li bi prijavili takve slučajeve.

Svi rezultati koji nijesu predstavljeni glavnom dijelu izvještaja dostupni su u Prilogu.

3.1. Gledanost/čitanost medija u Crnoj Gori

Analiza uticaja medija započinje stepenom praćenja/čitanosti određenih medija, kako bismo sve kasnije efekte posmatrali u odnosu na to koliko građani Crne Gore prate određeni medij. Najprije, ispitanike smo pitali koliko često prate određene medije.

Grafik 1: Koliko često pratite sljedeće medije?

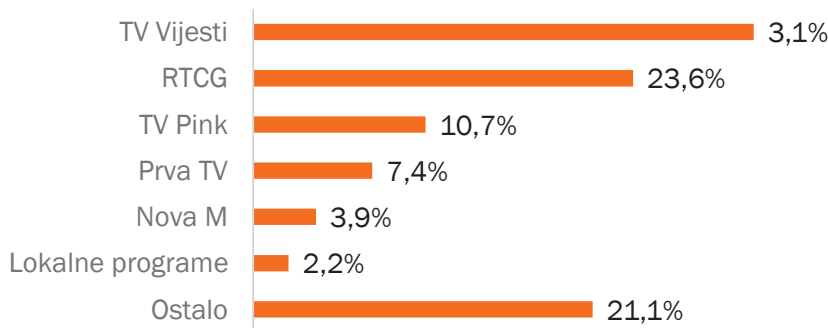
Nalazi istraživanja su u skladu s brojnim drugim istraživanjima koja imaju za cilj da saznaju učestalost korišćenja medija. Televizija je u Crnoj Gori i dalje medij koji prati najveći broj građana. Ipak, u poređenju sa ranijim istraživanjima, taj procenat je u padu. Takođe, u skladu sa trendovima iz drugih istraživanja nalazi pokazuju da raste broj onih koji se informišu preko portala i društvenih mreža⁶. Podatke, naročito za društvene mreže, treba uzeti s oprezom, jer je moguće da neki ispitanici prate određene medije na društvenim mrežama, i da tu vide

⁶ Više informacija dostupno na: <https://cemi.org.me/me/post/gotovo-polovina-gradana-smatra-da-je-pod-uticajem-dezinformacija-kad-je-u-pitanju-politicka-situacija-1114>

njihov sadržaj, a da to smatraju informisanjem preko društvenih mreža. I ovo istraživanje pokazuje da je sve manje onih koji čitaju dnevne novine (štampano izdanje).

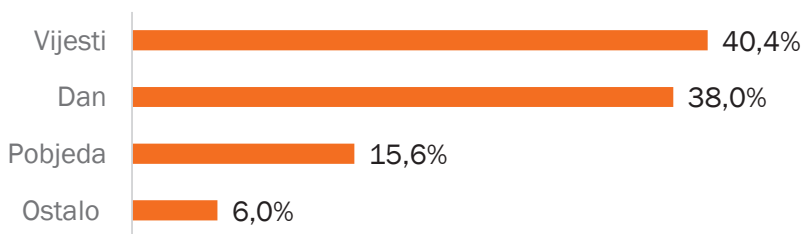
U grupi navedenih medija, interesovalo nas je i koje posebno medijske kuće prate građani Crne Gore. Ovo pitanje, za određeni tip medija, postavljeno je samo onim ispitanicima koji su rekli da svakodnevno prate određeni medij. Važno je napomenuti da je pitanje bilo otvorenog tipa, odnosno da ispitanici nijesu imali ponuđene odgovore, već su odgovarali u skladu s onim čega bi se oni sami prvo sjetili. Podaci su predstavljeni u graficima koji slijede, posebno za televiziju, dnevne novine (štampano izdanje), portale, društvene mreže i radio stanice⁷. U zagradama je dat broj ispitanika koji je odgovarao na ova pitanja.

Grafik 2: Koji medij najčešće pratite? TELEVIZIJA (n = 883)

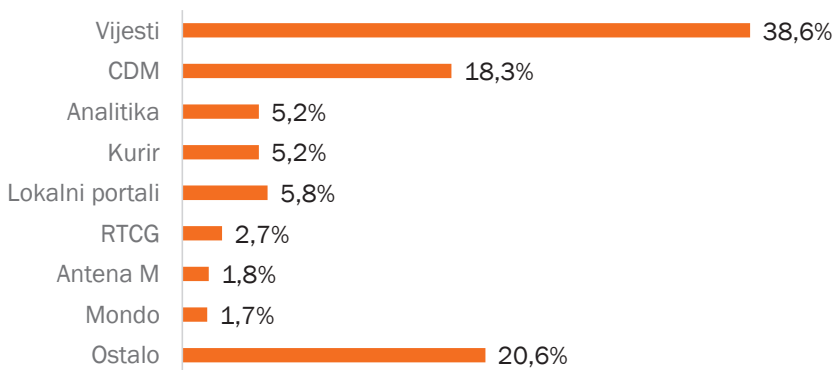

⁷ Podaci nijesu predstavljeni za podkaste, zbog malog broja odgovora. Dodatno, oni koji slušaju podkaste bili su prilično neodređeni i uglavnom pominjali teme o kojima slušaju podkaste (na primjer „o sportu“ ili „o zdravoj ishrani“) a ne konkretne emisije.

Grafik 3: Koji medij najčešće pratite? DNEVNE NOVINE (n = 163)

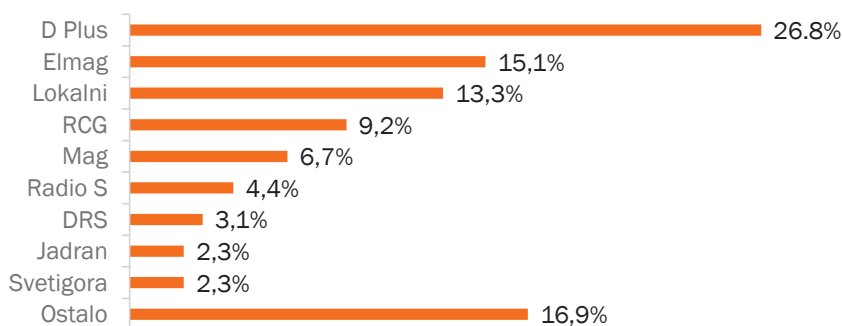
Grafik 4: Koji medij najčešće pratite? PORTALI (n = 654)

Grafik 5: Koji medij najčešće pratite? DRUŠTVENE MREŽE (n = 655)

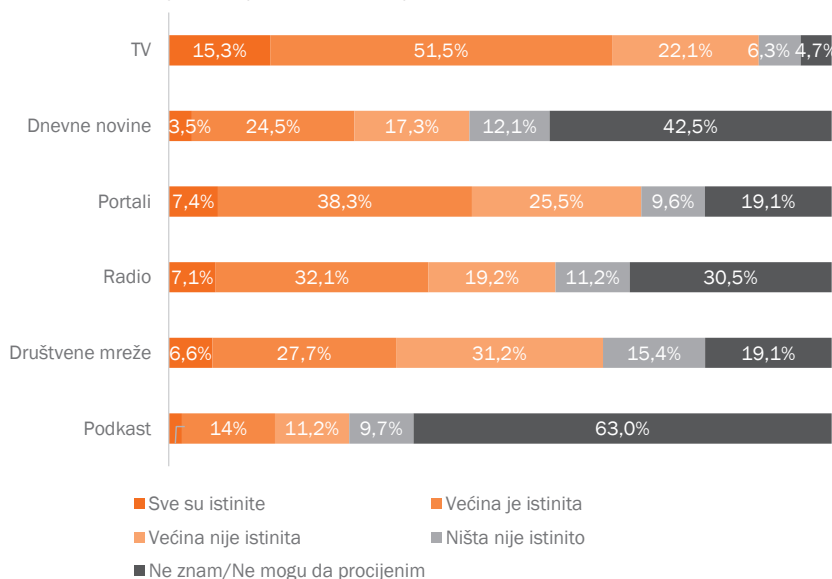

Grafik 6: Koji medij najčešće slušate? RADIO STANICE (n = 325)

Pored toga koji medij prate, za potrebe analize izuzetno je važno znati u koji mediji imaju povjerenja, odnosno da li vjeruju da su informacije na sljedećim medijima istinite ili ne.

Grafik 7: Koliko vjerujete sljedećim medijima? Da li biste rekli da su informacije na sljedećim medijima...

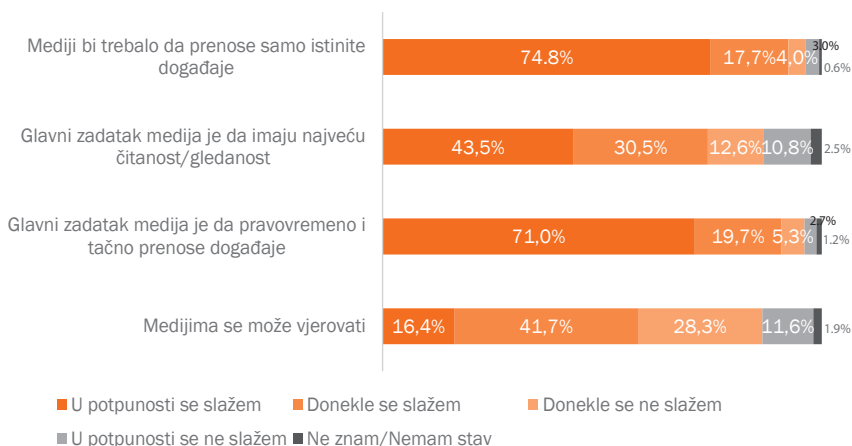

Od svih medija građani Crne Gore najviše povjerenja imaju u televiziju, i to 15,3% onih koji kažu da su sve informacije koje vide na TV-u istinite,

uz dodatno 51,5% onih koji kažu da je većina informacija istinita. To je ubjedljivo veći stepem povjerenja nego kod drugih medija. Dodatno, važno je istaći i da je televizija medij koji građani najviše prate, što dodatno daje na važnosti ovim podacima. Pored televizije, i portali bilježe visok stepen povjerenja, čak 45,7% ispitanika smatra da su sve ili većina informacija na portalima istinite. Od zastupljenijih medija, koje prati ili čita veći broj građana, društvene mreže bilježe najniži stepen povjerenja, čak 45,6% je onih koji kažu da većina ili sve informacije na društvenim mrežama nijesu istinite.

Pored povjerenja u medije, pokušali smo i da saznamo kako građani vide ulogu medija u društvu, kroz njihov stepen slaganja sa sljedećim stavovima.

Grafik 8: U kojoj mjeri se slažete sa sljedećim stavovima?

Dominantno raspoloženje u društvu je da mediji treba da prenose samo istinite događaje, i da je glavni zadatak medija da pravovremeno i tačno prenose događaje. Uz to, na tragu onoga što smo vidjeli i na prethodnom pitanju, građani Crne Gore su prilično podijeljeni po tome da li se medijima može vjerovati, a 58,1% je onih koji smatraju da može ili uglavnom može. Posebno je zanimljivo, i za potrebe ovog istraživanja relevantno, primijetiti visok stepen slaganja sa stavom da je glavni zadatak medija da imaju najveću čitanost/gledanost. Čak 43,5% se u potpunosti slaže sa ovim stavom, dok je dodatno 30,5% onih koji se donekle slažu sa ovim stavom. To otvara mogućnost da mediji sa

ciljem da postignu svoj „glavni zadatak“, odnosno najveću čitanost i gledanost, ponekad skliznu u senzacionalizam ili nastoje da bez detaljne provjere objave neku vijest, kako bi bili prvi i prigrabili najveći dio čitanosti/gledanosti. Ovo može biti naročito problematično kada govorimo o osjetljivim temama, kakva je rodno zasnovano nasilje mad ženama i djevojčicama. Podaci u sljedećem poglavlju otkrivaju u kojoj mjeri neprofesionalno i senzacionalističko izvještavanje o rodno-zasnovanom nasilju mogu imati uticaja na formiranje različitih stavova o ovoj temi.

3.2. Uticaj medija na stavove o rodno zasnovanom nasilju

Za potrebe ovog istraživanja dizajniran je eksperiment, sa ciljem da podijeli ispitanike u tri grupe identične po veličini, svaka od kojih bi dobila priliku da pročita jedan novinski članak, i zatim odgovara na pitanja vezana za stavove o rodno-zasnovanom nasilju.

Metodologija koja stoji iza ovog eksperimenta detaljno je opisana u prvom dijelu izvještaja. U ovom dijelu predstavimo rezultate.

Najprije treba reći da ćemo za potrebe analize posmatrati razlike u odgovorima među navedene tri grupe:

- Prva grupa je čitala neprofesionalno napisan tekst, koji obiluje senzacionalizmom i svim stereotipima o ženama i „njihovoj krivici“ za rodno zasnovano nasilje⁸. Ova grupa će u graficima biti obilježena kao „neprofesionalni tekst“
- Druga grupa je čitala tekst napisan po svim standardima izvještavanja o rodno-zasnovanom nasilju⁹. Ova grupa će u graficima biti obilježena kao „profesionalni tekst“
- Treća grupa (kontrolna grupa) je čitala tekst koji nije povezan sa

8 Tekst A, dostupan u Aneksu izvještaja.

9 Tekst B, dostupan u Aneksu izvještaja.

temom rodno-zasnovanog nasilja¹⁰. Ova grupa će u graficima biti obilježena kao „kontrolna grupa“

Unutar ukupnog uzorka distribucija tekstova je bila potpuno nasumična, kako bismo eliminisali šansu da neki drugi aspekti (poput recimo pola ili nekih drugih karakteristika ispitanika) dominantno oblikuju razlike među grupama. Eksperimentalnim dizajnom učinili smo da eventualne efekte koje pronađemo u podacima možemo pripisati razlici u tretmanima među ispitanicima. Efekte neprofesionalnog medijskog izvještavanja analiziraćemo kroz uticaj medijskih tekstova na nekoliko indikatora, i to:

- Krivica za nasilje u emotivnim odnosima
- Kazna za ženu/partnerku
- Prijavljivanje nasilja
- Destigmatizacija teme rodno zasnovanog nasilja kroz medije¹¹

3.2.1. Krivica za nasilje u emotivnim odnosima

Prvi pokazatelj koji analiziramo je stav o tome ko je kriv kada se desi nasilje u emotivnim odnosima. Ovaj fenomen mjereno je kroz pitanje „Ako se desi nasilje muškarca prema ženi/partnerki u porodičnim ili emotivnim odnosima, šta biste rekli, čija je to krivica?“ Ukupno gledano, svaki peti građanin kaže da je uvijek kriv muškarac (22%), dodatno 30,1% misli da je uglavnom kriv muškarac, ali da dio krivice bude i na ženi. Uz to, 3,4% je onih koji kažu da je uglavnom žena kriva i da ona provocira incident. Najbrojnija grupa, 44,5% građana Crne Gore kaže da je teško reći ko je kriv dok ne saslušamo obje strane. Osnovni podatak već ukazuje na visok stepen onih koji relativizuju pojavu rodno-zasnovanog nasilja, iako je **u samom tekstu pitanja jasno naglašeno da je izvršeno nasilje muškarca prema ženi/partnerki**. Iz stavova o ulozi žene u društvu, i odnosima žene i muškarca, formirali smo skalu tradicionalnosti ispitanika, i sve ispitanike u uzorku podijelili

10 Tekst C, dostupan u Aneksu izvještaja.

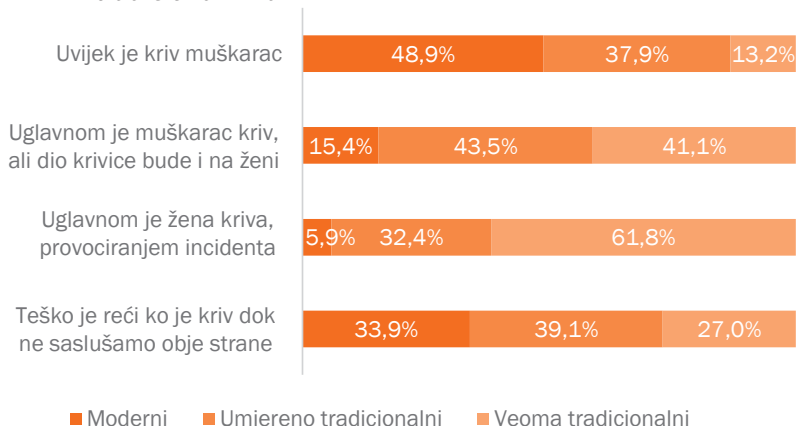
11 Riječ je o procesu uklanjanja negativnih predrasuda, sramote i stida povezanih sa žrtvama, ali i promociji saosjećanja, podrške i razumijevanja prema njima.

u tri grupe, i to:

- Veoma tradicionalni, koji u visokoj mjeri smatraju da je uloga žene da bude majka i domaćica, da muškarci treba da imaju prednost kao direktori, lideri, da treba da imaju prednost prilikom upisa na institucije visokog obrazovanja.
- Umjereno tradicionalni, koji u manjoj mjeri dijele ove stavove.
- Moderni, koji imaju znatno progresivnije stavove o ulozi žene u društvu.

Najprije smo ukrstili stepen tradicionalnosti ispitanika pitanjem: „Ako dođe do nasilja muškarca prema ženi/partnerki u porodičnim ili emotivnim odnosima, šta biste rekli, čija je to krivica?“

Grafik 9: Ako dođe do nasilja muškarca prema ženi/partnerki u porodičnim ili emotivnim odnosima, šta biste rekli, čija je to krivica? X Skala tradicionalizma

Analiziramo podatke unutar grupe koja je dala konkretan odgovor na pitanje o tome ko je kriv ako dođe do nasilja muškarca prema ženi/partnerki. Podaci pokazuju da je unutar grupe onih koji smatraju da je žena uglavnom kriva, i da je ona ta koja provocira incident, dominantan dio onih ispitanika koji su veoma tradicionalni, čak 61,8%. Ovih ispitanika je ubjedljivo najmanje i u onoj grupi koja smatra da je muškarac uvijek kriv.

Dodatno, u podacima vidimo još jedan jasan obrazac, što je neko tradi-

cionalniji, manja je šansa da će kriviti samo muškarca za nasilje koje mušakarac počini prema ženi/partnerki.

Naročito je zanimljivo šta se dešava unutar grupe tradicionalnih ispitanika kada su podvrgnuti različitim tretmanima, odnosno novinskim tekstovima.

Grafik 10: *Ako dođe do nasilja muškarca prema ženi/partnerki u porodičnim ili emotivnim odnosima, šta biste rekli, čija je to krivica? X Tretman, za veoma tradicionalne*

U grafiku su prikazani podaci samo za veoma tradicionalne ispitanike. Da efekat tretmana ne postoji, ne bi bilo ni razlike među tekstovima, i okvirno, unutar grupe koja kaže da je žena kriva, na primjer, bilo bi po trećina onih koji su pročitali neprofesionalni tekst, profesionalni tekst, i tekst za kontrolnu grupu. Ipak, unutar te grupe, u zavisnosti od toga jesu li ili nijesu bili podvrgnuti tretman mijenjaju se procenti. Podaci pokazuju da tradicionalni ispitanici (kojih je 30% u Crnoj Gori), posebno negativne stavove formiraju o krivici žene, žrtvi nasilja, kada su izloženi neprofesionalnom medijskom izvještavanju o ovoj temi. Ovaj podatak pokazuje da **neprofesionalno medijsko izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju ojačava stereotipe u društvu.**

3.2.2. Kazna za ženu/partnerku

Pošto su bili izloženi različitim tretmanima, na ispitanicima je bilo da odgovore da li određena ponašanja partnera/partnerke zaslužuju kaznu/sankciju. Najprije vidimo da je oko četvrtina ispitanika koji smatraju da partnera/partnerku treba kazniti ako ne obavlja kućne poslove ili bračne/partnerske obaveze.

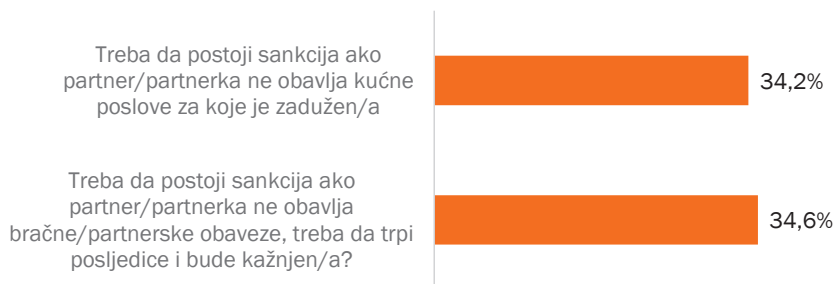
Grafik 11: Da li partner/ka treba da trpi sankciju u slučaju da...

Već na ukupnom uzorku građana Crne Gore vidimo da su prilično visoki brojevi onih koji smatraju da treba da postoji sankcija u navedenim situacijama. U pokušaju da dodatno razumijemo ove brojeve, analizirali smo razlike između onih ispitanika koji imaju autoritarne tendencije i onih koji nemaju. Literatura prepoznaje da je visoko povjerenje u snažno hijerarhijski organizovane institucije/organizacije snažan indikator sklonosti ka autoritarnim stavovima. Shodno tim nalazima i mi smo formirali mjeru autoritarnosti. Kako bi prag bio što veći, za ispitanike koji imaju autoritarne tendencije izdvojili smo one koji imaju povjerenje u hijerarhijski organizovane institucije/organizacije. Po ovim kriterijumima, čak 46% građana Crne Gore spada u ovu kategoriju.

U teoriji ova grupa bi trebalo da se razlikuje od onih koji nemaju autoritarne tendencije, a posebno u tome da je znatno sklonija sankcijama. Podaci to i potvrđuju.

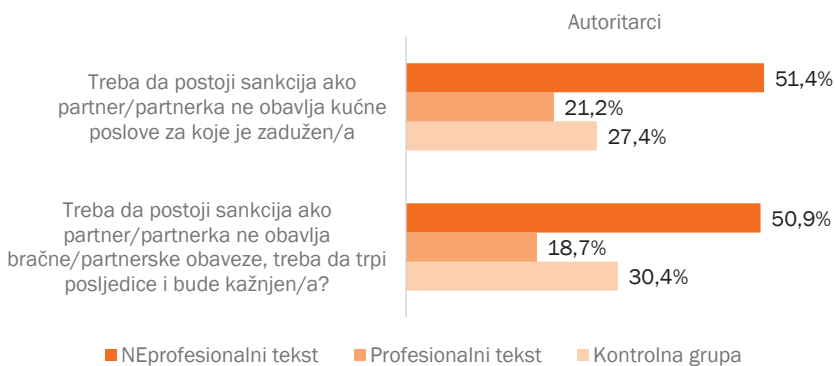
Grafik 12: Da li partner/ka treba da trpi sankciju u slučaju da X AUTORITARCI

Među onima koji imaju autoritarne tendencije značajno je više onih koji kažu da sankcija/kazna treba da postoji u slučaju da partner/ka ne ispunjava kuće ili bračne obaveze. Ovo je upravo grupa ljudi koja podiže brojeve na ovom indikatoru u cijelom uzorku.

I u ovom slučaju vidimo da neprofesionalno izvještavanja medija o rodno zasnovanom nasilju ima efekat pojačavanja stereotipa.

Grafik 13: Da li partner/ka treba da trpi sankciju u slučaju da... X Tretman, za autoritarce

Od svih ispitanika koji imaju sklonosti ka autoritarnosti, oni koji su pročitali neprofesionalno napisan tekst dominantnog su stava da sankcija treba da postoji za neispunjavanje obaveza u domaćinstvu ili bračnih obaveza. Podsjećanja radi, neprofesionalni tekst upravo govori o tome da je muž izvršio nasilje nad ženom, a implicira se da je „kap koja je prelila čašu“ to što žena nije spremala ručak, čistila

kuću i druge aktivnosti koje su često percipirane kao ženske obaveze u domaćinstvu.

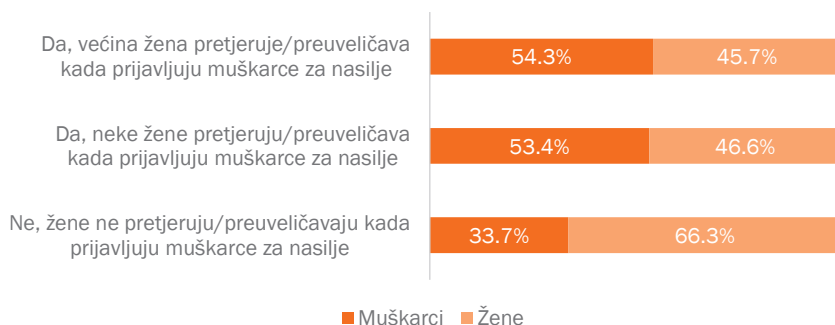
Važno je za ovu temu istaći i da je u Crnoj Gori, prema prikupljenim podacima, **više žena (28%) nego muškaraca (26,8%) koje smatraju da sankcija treba da postoji ako partner/ka ne obavlja kućne ili bračne obaveze**, što se može smatrati idealtipskim primjerom internalizovanog patrijarhata. Ovo je pojava da muškarci ili žene usvajaju kao svoja i prioritizuju pravila ponašanja u skladu sa patrijarhalnim svjetonazorom u odnosu na sopstvene interese i potrebe. Nalaz potvrđuje potrebu za daljom edukacijom o negativnim efektima rodni ulogama u partnerskim odnosima i društvu i samoosvješćivanju internalizovanih patrijarhalnih normi.

3.2.3. Prijavljivanje nasilja

Važan korak u borbi protiv rodno zasnovanog je izgradnja sistema koji štiti žrtve. Jedan od ključnih elemenata tog sistema je da se žrtva osjeća dovoljno osnaženo da prijavi nasilje. U slučaju Crne Gore, svaki četvrti građanin (27,4%) smatra da žene i djevojke lažno navode da su žrtve nasilja, samo da bi skrenule pažnju na sebe. Uz to, čak 53% građana Crne Gore kaže da neke (41,5%) ili većina (11,5%) žena pretjeruje/preuveličava kada prijavljuje muškarce za nasilje.

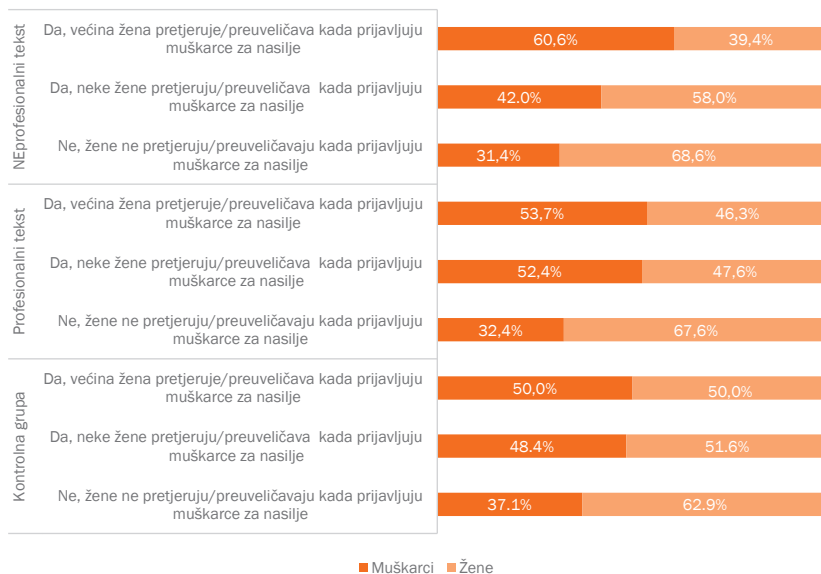
I ovi indikatori nose u sebi velike razlike između muškaraca i žena.

Grafik 14: Mislite li da žene pretjeruju/preuveličavaju kada prijavljuju muškarce zbog nasilja? X Pol

Među onima koji smatraju da žene pretjeruju/preuveličavaju kada prijavljuju muškarce zbog nasilje više je muškaraca nego žena. Razlika u stavovima između ispitivanih žena i muškaraca se posebno vide u trećem odgovoru koji negira da žene pretjeruju/preuveličavaju kada prijavljuju muškarce za nasilje. Od svih ispitanika koji smatraju da žene ne pretjeruju kad prijavljuju nasilje čak dvije trećine su žene.

Grafik 15: Mislite li da žene pretjeruju/preuveličavaju kada prijavljuju muškarce zbog nasilje? X Pol, po tretmanima

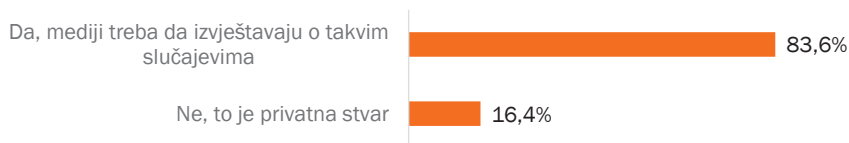
Ispitanici koji su čitali neprofesionalno napisan tekst u većoj mjeri smatraju da žene pretjeruju kada prijavljuju muškarce za nasilje. Izlaganje neprofesionalno napisanom tekstu, dodatno povećava razlike između muškaraca i žena. Naime, **od svih ispitanika koji su bili u grupi koja je čitala neprofesionalno napisan medijski izvještaj o rodno zasnovanom nasilju, a koji kažu da većina žena pretjeruje/preuveličava kada prijavljuje nasilje, čak 60,6% u muškarci.**

3.2.4. Destigmatizacija teme rodno zasnovanog nasilja i suzbijanje stereotipa kroz medije

Destigmatizacija teme rodno zasnovanog nasilja u medijima ima ključnu ulogu u stvaranju društvene svijesti, promociji jednakosti polova i pružanju podrške žrtvama. Riječ je o procesu uklanjanja negativnih predrasuda, sramote i stida povezanih sa žrtvama, ali i promociji saosjećanja, podrške i razumijevanja prema njima. Izvještavanje medija može značajno doprinijeti destigmatizaciji teme rodno zasnovanog nasilja. Redovnim izvještavanjem o rodno zasnovanom nasilju mediji mogu pomoći u normalizaciji rasprava na ovu temu. Kada se o ovom problemu otvoreno diskutuje u javnom prostoru, smanjuje se stigmatizacija koja je uz nju povezana, što olakšava preživjelima i žrtvama da podijele svoja iskustva i potraže pomoć. Dodatno, destigmatizacija teme rodno zasnovanog nasilja u medijima pomaže u širenju informacija o uzrocima, posljedicama i različitim oblicima nasilja, što dovodi do dubljeg razumijevanja ovog društvenog problema.

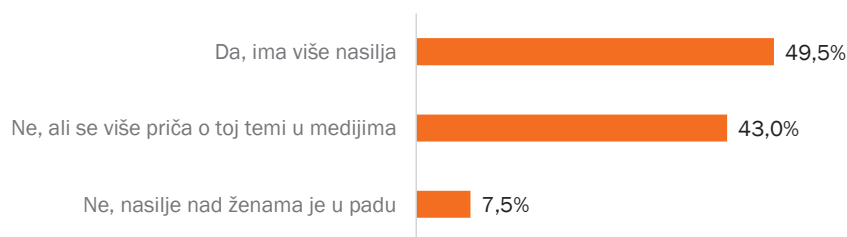
Dominantna većina građana Crne Gore smatra da mediji treba da izvještavaju o slučajevima nasilja nad ženama.

Grafik 16: *Da li mislite da mediji treba da izvještavaju o slučajevima nasilja nad ženama?*

Ipak, podaci ukazuju i na to da značajan broj građana Crne Gore smatra da mediji danas značajno više izvještavaju o temi rodno zasnovanog nasilja nego ranije. Čak 43% je onih koji smatraju da nasilje nad ženama nije u porastu, ali da mediji više o tome izvještavaju.

Grafik 17: Da li mislite da danas ima više nasilja nad ženama nego ranije?

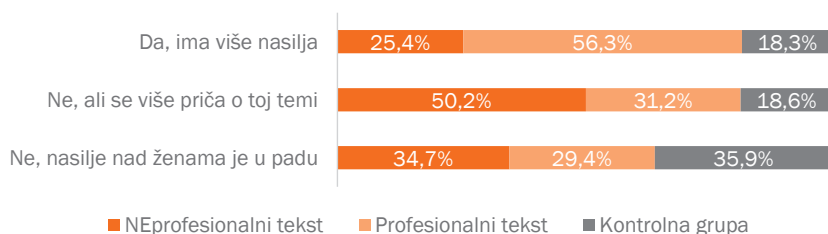

Ako analiziramo ove pokazatelje, povezano sa stavom građana o tome kakva bi trebalo da bude uloga medija u društvu, u podacima se pojavljuju zanimljivi obrasci.

Među ispitanicima koji smatraju da je glavni zadatak medija da imaju najveću čitanost i gledanost više je onih koji kažu da mediji sve više izvještavaju o nasilju, ali da ono nije u porastu (49%). S druge strane, nego među onima koji kažu da je glavni zadatak medija da pravovremeno i tačno prenose događaje, svaki treći (37,2%) je stava da mediji više izvještavaju o nasilju, ali i da ono nije stvarno u porastu.

Tekstovi koji su pripremljeni za potrebe ovog istraživanja su i na ovom pokazatelju ukazali na to kako profesionalno odnosno neprofesionalne izvještavanje utiče na stavove građana o rodno zasnovanom nasilju.

Grafik 18: Da li mislite da danas ima više nasilja nad ženama nego ranije X TRETMANI

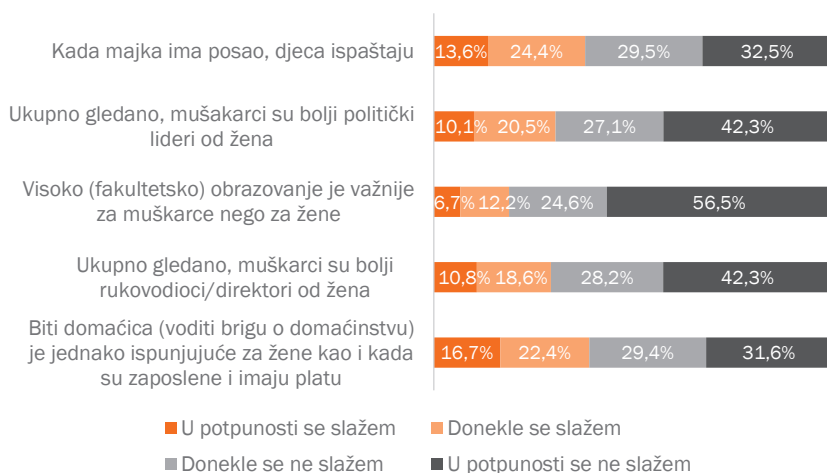
Podaci pokazuju jasan obrazac. Među onim ispitanicima koji kažu da danas ima više nasilja nad ženama nego ranije, značajno je više onih

koji su kao eksperimentalni tretman čitali profesionalno napisan tekst o rodno zasnovanom nasilju. Između ostalog, u profesionalno napisanom tekstu navodi se i sljedeće: „Podaci udruženja pokazuju da je nasilje prema ženama u porastu, i da u prvoj polovini 2023. godine ima 9% više slučajeva nasilja prema ženama nego u istom periodu prošle godine“. Iako je konkretni podatak izmišljen, za potrebe istraživačkog eksperimenta, nalaz pokazuje da građani obraćaju pažnju na statističke podatke kada se izvještava o rodno zasnovanom nasilju, što bi dodatno trebalo da ohrabri novinare i medije da se koriste dostupnim podacima u svom izvještavanju. Upotreba statističkih podataka je i jedan od osnovnih preporuka Priručnika za izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju prema ženama.

3.3. Položaj žene u društvu i rodne uloge

Pored ekperimentalnog dijela, u sklopu istraživanja javnog mnjenja nastojali smo utvrditi i stav građana Crne Gore o rodnim ulogama u društvu, te položaju žene u Crnoj Gori. Osnovna ideja je bila da empirijski utvrdimo da li tradicionalni i konzervativniji stavovi o ovim temama čine da su ti pojedinci podložniji negativnom uticaju neprofesionalnog izvještavanja o rodnom zasnovanom nasilju. Ipak, i pored osnovne ideje, važno je i zanimljivo analizirati date podatke deskriptivno.

Grafik 19: U kojoj mjeri se slažete sa sljedećim stavovima?

Iz grafika vidimo da većina građana Crne Gore ima uglavnom progresivne stavove o položaju žena u društvu i rodnim ulogama. To je naročito izraženo kod stava da je visoko (fakultetsko) obrazovanje važnije za muškarce nego za žene, za koji 81,1% građana kaže da ga ne dijele.

S izuzetkom navedenog stava, okvirno jedna trećina građana Crne Gore se slaže sa stavovima koji oslikavaju tradicionalni pogled na rodne uloge u društvu. To vidimo po tome što čak 38% građana kaže da djeca ispaštaju ako majka ima posao, po tome što 30,6% smatra da su muškarci bolji politički lideri od žena, 29,4% smatra da su muškarci bolji rukovodioci od žena, a čak 39,1% smatra da je za žene jednako ispunjavajuće kada su domaćice kao i kada su zaposlene i primaju platu.

U podacima vidimo i velike razlike u stavovima između muškaraca i žena. Zato smo navedene stavove analizirali poredeći procenat onih koji se slažu sa ovim stavom (zbir onih koji se u potpunosti i donekle slažu) između muškaraca i žena. Rezultati su u grafiku koji slijedi.

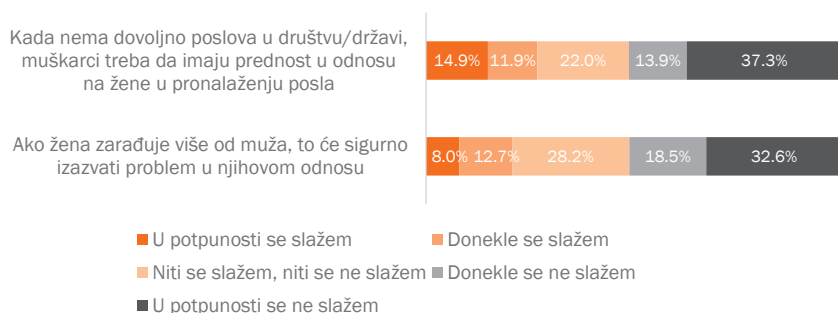
Grafik 20: U kojoj mjeri se slažete sa sljedećim stavovima? Procenat onih koji se slažu po polu

U svakom od navedenih stavova znatno je više onih koji se slažu među muškarcima nego među ženama. Najveća razlika je vezana za liderstvo, bilo političko liderstvo bilo liderstvo na poslu. U oba slučaja gotovo je duplo više onih koji među muškarcima smatraju da bi bili bolji u tom poslu nego među ženama. Zanimljivo je primijetiti i da svaka treća žena smatra da djeca ispaštaju ako majka ima posao, kao i da je biti domaćica jednako ispunjavajuće za ženu kao i kada su zaposlene i imaju platu.

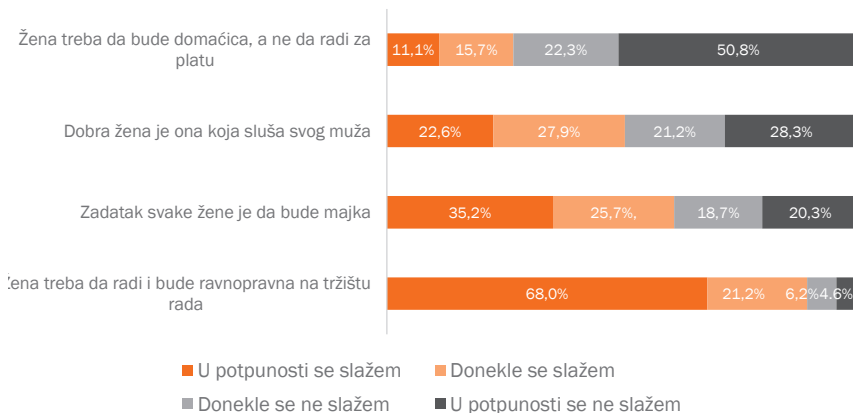
O potrebi da se dodatno radi na edukaciji građana Crne Gore vezano za ove teme svjedoči i to što svaki četvrti građanin smatra da muškarci treba da imaju prednost u odnosu na žene u pronalaženju posla, a svaki peti smatra da ako žena zarađuje više od muža da će to izazvati probleme u njihovom odnosu.

Grafik 21: U kojoj mjeri se slažete sa sljedećim stavovima?

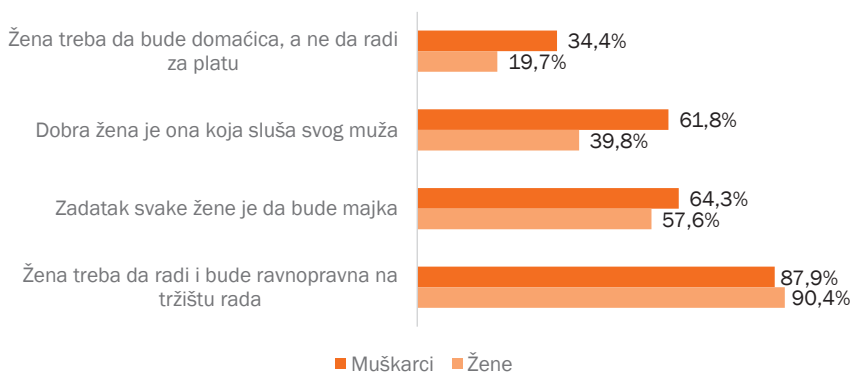
Predrasude o rodnim ulogama su nerijetko sakrivene od očiju javnosti i nije ih uvijek lako otkriti u istraživanjima javnog mnjenja, gdje postoji bojazan da ispitanici daju socijalno poželjne odgovore. Ipak, kroz slaganje ispitanika sa određenim stavovima, moguće je dublje razumjeti predrasude i stavove ljudi.

Grafik 22: U kojoj mjeri se slažete sa sljedećim stavovima?

Čak nešto preko 60% građana Crne Gore kaže da je zadatak svake žene da bude majka, a uz to, više je od polovine onih koji smatraju da je dobra žena ona koja sluša svog muža. I na ovom pitanju se kriju velike razlike u tome kako na rodne uloge gledaju muškarci a kako žene.

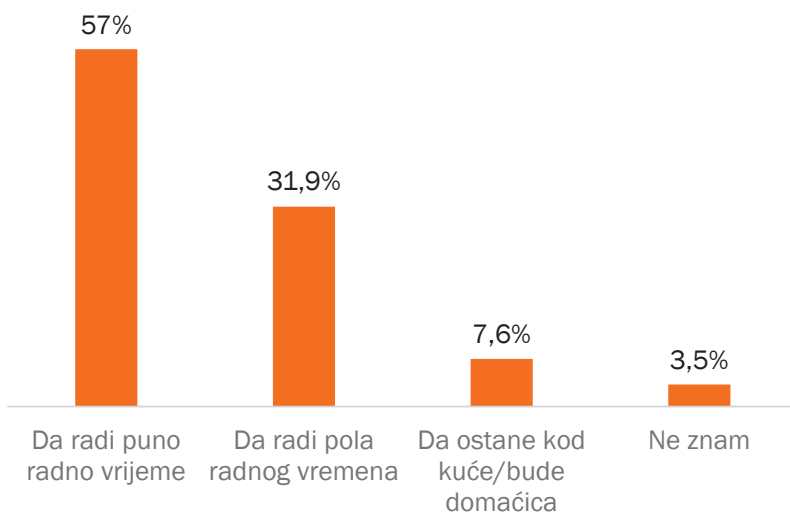
Grafik 23: U kojoj mjeri se slažete sa sljedećim stavovima? Procenat onih koji se slažu po polu

Visoka je razlika u procentima onih koji kažu da je dobra žena ona koja sluša svog muža. Od svih muškaraca, čak 61,8% dijeli ovaj stav, nasuprot 39,8% žena. Zanimljivo je vidjeti da su izuzetno male razlike među muškarcima i ženama u slaganju sa stavom da je zadatak svake žene da bude majka – preko 55% žena i dvije trećine muškaraca su ovog stava.

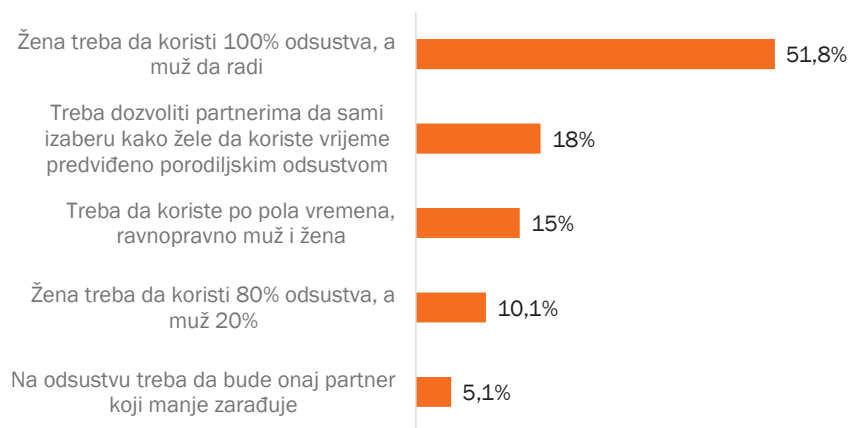
Za kraj ovog dijela i dva podatka o tome šta građani Crne Gore misle da žena treba da radi u braku i kako treba da bude organizovano roditeljsko odsustvo sa posla poslije rođenja djeteta. Većina je onih koji kažu da bi žena trebalo da radi puno radno vrijeme i kada je u braku, 57%. Čak svaki treći građanin Crne Gore smatra da bi trebalo da radi polovično radno vrijeme, a 7,6% je onih koji kažu da bi trebalo da ostane kod kuće i bude domaćica. Zanimljivo je primijetiti da među muškarcima više nego svaki deseti (11,2%) kaže da bi žena u braku trebalo da ostane kod kuće i bude domaćica.

Grafik 24: Šta biste rekli da žena treba da radi u braku?

Većina građana Crne Gore ženi vidi glavnu ulogu u kući po rođenju djeteta u porodici, kao što vidimo u grafiku koji slijedi.

Grafik 25: Šta biste rekli, kako treba podijeliti porodiljsko odsustvo između muža i žene?

Čak 51,8% građana Crne Gore kaže da muž treba da radi a žena da koristi 100% porodiljskog odsustva. Za ovo pitanje je posebno zanimljivo da gotovo ne postoje razlike u tome kako o ovoj temi razmišljaju muškarci i žene.

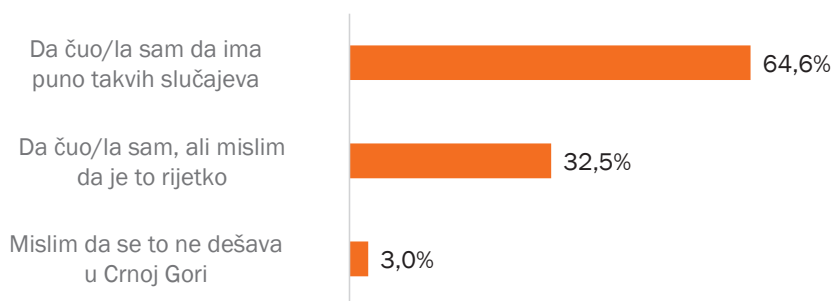
Svi podaci ukazuju na potrebu za dodatnom edukacijom cjelokupnog stanovništva u Crnoj Gori, i radom na poboljšanju i položaja žena u društvu ali i percepcije građana o tome kakav položaj u crnogorskom društvu žene treba da imaju.

3.4. Prijavljivanje rodno zasnovanog nasilja

Rodno zasnovano nasilje, uključujući nasilje u porodici, seksualno zlostavljanje, uznemiravanje i druge oblike zlostavljanja, često ostaje neprijavljeno zbog straha, srama i stigme. Važno je podizati nivo svijesti cjelokupnog društva, kako bi se pomoglo ženama da shvate da imaju pravo da prijave takve incidente bez osude i da prijavljivanje može dovesti do pravne zaštite, podrške i pravde.

U Crnoj Gori postoji svijest među građanima da je nasilje muškaraca prema ženama i djevojčicama u porodičnim i emotivnim odnosima prisutno.

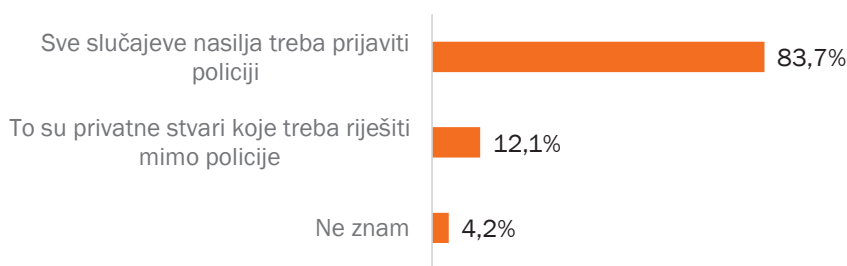
Grafik 26: *Da li ste čuli da u Crnoj Gori ima slučajeva nasilja muškaraca prema ženama i djevojčicama u porodičnim i emotivnim odnosima?*

Gotovo dvije trećine građana Crne Gore kaže da su čuli da postoji velik broj slučajeva nasilja muškaraca prema ženama i djevojčicama u porodičnim i emotivnim odnosima. Iako percepcija nije pouzdana mjera prevalencije pojave nasilja, govori o tome kakvo je viđenje društva i prenosi sliku utiska građana. Svega je 3% onih koji kažu da se nasilje ne dešava u Crnoj Gori, a trećina građana misli da se dešava, ali rijetko.

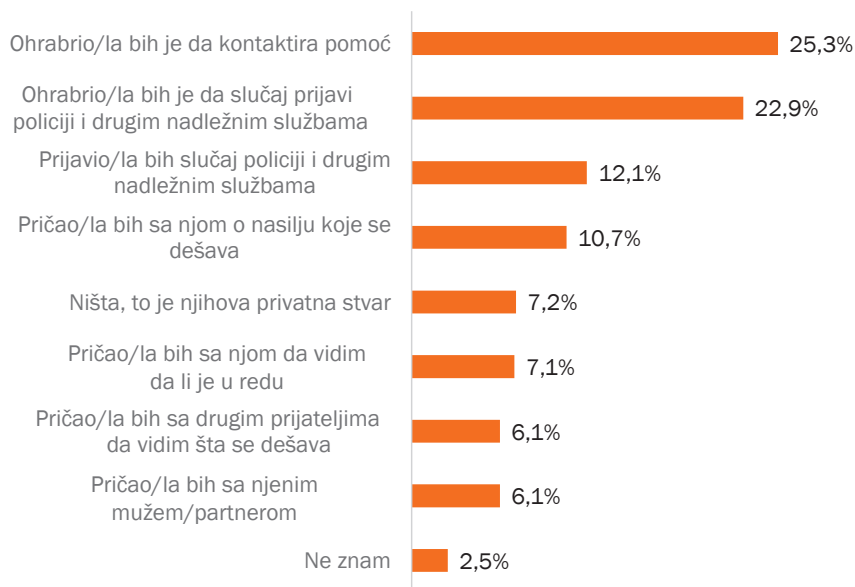
Dominantna je većina onih koji kažu da ovakve slučajeve treba prijaviti policiji, čak 83,7%, što vidimo na sljedećem grafiku.

Grafik 27: *Šta mislite, da li slučajeve porodičnog nasilja/nasilja prema ženama i djevojčicama treba prijaviti policiji?*

Ipak, svega nešto više od svakog desetog građanina Crne Gore (12,7%) kaže da bi prijavili slučaj policiji ako bi se njihova prijateljica našla u situaciji da je žrtva nasilja od strane partnera.

Grafik 28: *Kada bi se Vaša prijateljica našla u situaciji da je žrtva nasilja od strane partnera, šta biste uradili?*

Najveći broj građana kaže da bi ohrabрили svoju prijateljicu koja je žrtva ili da potraži pomoć (25,3%) ili da slučaj prijavi policiji i drugim nadležnim organima (22,9%).

Zaključci

Medijsko izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju ima značajnu ulogu u oblikovanju percepcije javnosti o ovom ozbiljnom društvenom problemu. Analiza pokazuje da medijsko izvještavanje često prikazuje slučajeve rodno zasnovanog nasilja kao privatni problem, a rijetko prati širi kontekst i koristi relevantne statističke podatke, uporedne primjere ili analizu legislative. Ovakav pristup može da ograniči razumijevanje dubine problema u javnosti i smanjiti važnost borbe protiv ovog nasilja.

Prema analizi, mediji rijetko koriste stereotipne izraze pri opisu žrtava i još rjeđe pružaju opravdanje za nasilnike, što je od izuzetne važnosti za sprečavanje perpetuiranja nasilja i stigmatizacije žrtava. Takođe, mediji uglavnom poštuju pretpostavku nevinosti prilikom izvještavanja u većini slučajeva, što je ključno za očuvanje prava i dostojanstva svih aktera u procesu.

Međutim, iako se u većini slučajeva mediji pridržavaju profesionalnih standarda, primjećuje se prisustvo senzacionalističkih elemenata u izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju, naročito u naslovima, ali i unutar samog sadržaja. Ovo može da izazove negativne efekte u društvu, jer senzacionalizam može doprinijeti jačanju stereotipa i voditi formiranju pogrešnih zaključaka, poput tih da je žena kriva za nasilje koje je pretrpjela ili da lažno navodi da je žrtva nasilja samo da bi skrenula pažnju na sebe.

Što se tiče efekata medijskog izvještavanja, istraživanje je pokazalo da neprofesionalno izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju može dovesti do jačanja stereotipa u društvu. Osobe, naročito tradicionalno orijentisane, koje su izložene ovakvom izvještavanju razvijaju dodatno negativne stavove i okrivljuju žrtve za nasilje, što značajno otežava rješavanje problema nasilja nad ženama.

Zabrinjavajući je podatak da svaki četvrti građanin sumnja u istinitost prijave žena koje tvrde da su žrtve nasilja, što može dodatno otežati prijavljivanje nasilja i pružanje podrške žrtvama. Ovakvi stavovi često se javljaju kod muškaraca, a neprofesionalno medijsko izvještavanje

može pojačati ovakve predrasude.

S druge strane, profesionalno napisani tekstovi o rodno zasnovanom nasilju imaju potencijal da poboljšaju razumijevanje problema i povećaju svijest o njegovoj prisutnosti. Takvi tekstovi mogu smanjiti negativne stavove i predrasude među ispitanicima, posebno onima koji smatraju da nasilja nad ženama ima više nego ranije. Ovo ukazuje na važnost odgovornog i profesionalnog novinarstva koje će doprinijeti stvaranju društva svjesnog problema rodno zasnovanog nasilja i spremnog da se uhvati u koštac s njim.

Na temelju nalaza ovog istraživanja, i analize medijskog izvještavanja i njegovih efekata moguće je izdvojiti nekoliko preporuka za poboljšanje medijskog izvještavanja o rodno zasnovanom nasilju:

- **Edukacija novinara:** novinari treba da prođu dodatnu edukaciju o rodno zasnovanom nasilju, kako bi bolje razumjeli problematiku i prepoznali senzacionalizam. Ova edukacija bi trebalo da obuhvati i izbjegavanje stereotipa prilikom izvještavanja, kao i edukaciju o osnovnim principima poštovanja pretpostavke nevinosti. Novinari imaju odgovornost da se dodatno edukuju, kako bi mogli da balansiraju između informisanja javnosti i poštovanja žrtava i njihove privatnosti. Novinari moraju da budu odgovorni i pažljivo birati informacije koje će prenijeti kako bi se postigla svrha podizanja svijesti o rodno zasnovanom nasilju bez nanošenja dodatne štete žrtvama ili promocije senzacionalizma;
- **Kontekstualizacija i statistički podaci:** novinari treba da pruže širu kontekstualizaciju slučajeva nasilja i koriste relevantne statističke podatke kako bi javnost bolje razumjela razmjere problema. Ovo će podići svijest o rodno zasnovanom nasilju;
- **Oснаživanje žrtava:** mediji treba da naglase važnost osnaživanja žrtava, izbjegavajući stigmatizaciju i omogućavajući im prostor za iznošenje svojih iskustava. Ohrabrivanje žrtava da govore može doprinijeti smanjenju tabua i podstaknuti druge da im pruže podršku. Naravno, korišćenje u medijima izjava žrtava nasilja mora biti strogo u skladu s etičkim principima;

- **Kritičko promišljanje senzacionalizma:** uređivačke politike treba da promovišu kritičko razmišljanje i kritički pristup senzacionalističkim elementima u izvještavanju. Senzacionalizam može imati ozbiljne negativne posljedice. Ovakvo izvještavanje može dehumanizovati žrtvu nasilja tako da se njihova patnja pretvori u šokantnu zabavu ili senzacionalni sadržaj. Time se rizikuje da mediji učine da jedna tako ozbiljna tema kao što je rodno zasnovano nasilje postane zabavni sadržaj u društvu. Time se mogu stvoriti vrlo opasne pretpostavke za normalizaciju nasilja u društvu. Fokus treba da bude na pružanju relevantnih informacija, a ne na senzacionalizmu koji može izazvati negativne efekte u društvu;
- **Partnerstvo s organizacijama koje se bave nasiljem nad ženama:** mediji treba da uspostave saradnju sa ekspertima, institucijama i različitim organizacijama koje se bave prevencijom nasilja i pružanjem podrške preživjelim. Ovo će omogućiti pristup stručnom znanju i izvorima informacija koje će doprinijeti kvalitetnijem izvještavanju;
- **Raznolikost u izvještavanju:** važno je osigurati da žene imaju aktivniju ulogu u medijskom izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju, bilo kao novinarkе, predstavnice sivilnog društva, ekspertkinje ili izvori informacija. Time će se obezbijediti širi i informisaniji pogled na problematiku rodno zasnovanog nasilja.
- **Širiti svijest o efektima izvještavanja:** Medijsko izvještavanje ima veliki uticaj na oblikovanje percepcije stvarnosti. Ako mediji neproporcionalno ili iskrivljeno izvještavaju o rodno zasnovanom nasilju, to može doprinijeti pogrešnom razumijevanju problema i njegovih uzroka, stvarajući iskrivljenu sliku društvenih dinamika.

Muž pretukao ženu jer nije spremila ručak?!

Juče je u selu kraj Pljevalja odjeknula prilično nesvakidašnja vijest za ovo malo mjesto kraj rijeke Breznice. Svetlana Kosić (59) prijavila je svog muža Vladimira (64) jer joj je nanio teške tjelesne povrede u popodnevnim satima. Policija ispituje slučaj.

Tragom ove priče naši novinari pitali su komšije da li poznaju bračni par Kosić i znaju li šta se desilo. Njihov prvi komšija Dragan kaže da dugo godina poznaje Vladimira, da je riječ o radnom čovjeku, domaćinu, koji se svakog dana muči u njivi da zaradi za svoju porodicu, ne bi li preživjeli i pomogli svom sinu koji živi u Budvi, gdje trenutno traži posao. Ekonomske nedaće i problemi nijesu zaobišli ni porodicu Kosić, koja se bori najbolje što umije da preživi, a komšije nijesu sigurne da svi članovi domaćinstva daju jednak doprinos.

Komšinica Ljiljana kaže da je primijetila da je Svetlana sve više u varoši, da pođe i po nekoliko sati ostane u gradu, a kuću ostavi nespremnju, i dodaje „o ručku i ne brine.“

Komšije misle da je to upravo kap koja je ovog puta prelila čašu, i da je Vladimir poslije napornog radnog dana došao kući umoran i gladan, ali da ga je sačekala neuredna kuća i prazan tanjir, što ga je posebno iznerviralo.

„Možda sam malo pretjerao, ali ona je moja žena i mora da brine o kući i porodici. Zna se šta je njen posao u kući, da kuva i sprema. Žao mi je, ali mislim da i ona mora da shvati gdje je pogriješila“ rekao je Vladimir policajcima, saznajemo iz povjerljivih izvora.

Komšinica Ljiljana dodaje da joj je žao ako je Svetlana prošla sa povredama, ali da ipak treba da čujemo i Vladimirovu stranu priče prije nego donesemo zaključak o tome šta se juče dogodilo u porodičnoj kući Kosića. Druge komšije nijesu željele da komentarišu slučaj i kažu da je to privatna stvar Svetlane i Vladimira i da ne treba drugi da se bave njihovim životom. „Neka riješe oni to među sobom“ kratko je prokomentarisao jedan od prolaznika.

Novi slučaj nasilja prema ženama

Policija u Pljevljima dobila je novu prijavu protiv jednog stanovnika te opštine za nasilje prema njegovoj supruzi. Riječ je o novom slučaju, koji je dio rastućeg broja prijava za nasilje u porodici u Crnoj Gori.

„Zabrinjava trend rasta broja slučajeva rodno zasnovanog nasilja, a posebno u partnerskim odnosno bračnim odnosima, gdje je u Crnoj Gori u porastu broj slučajeva nasilja muža nad partnerkom odnosno suprugom“ kaže psihološkinja Marija Popović, predsjednica Udruženja psihologa Crne Gore.

Podaci udruženja pokazuju da je nasilje prema ženama u porastu, i da u prvoj polovini 2023. godine ima 9% više slučajeva nasilja prema ženama nego u istom periodu prošle godine. Objašnjenja, kažu, ima više.

„Nesumnjivo je da je crnogorsko društvo i dalje tradicionalno i da u brojnim krajevima države muškarci i dalje misle da su glavni u kući, te da je žena ta koja, po mišljenju muškarca, treba da isključivo brine o kući,

da se ponaša u skladu sa njegovim željama i instrukcijama, a poneki misle da je u redu i da ima sankciju ako tako ne bude. To je naravno veoma loše, i takve obrasce razmišljanja treba što prije mijenjati.“

Ovakvo stanje treba mijenjati, a podaci ukazuju na to da je promjena potrebna što prije. Popović naglašava da svi u društvu imamo odgovornost da doprinesemo promjenama na bolje.

„Naravno da je interes svakog pojedinca da imamo što manje nasilja u društvu, i naravno da svi možemo da doprinesemo. Ipak, ključna je uloga nadležnih institucija koje moraju napraviti sistemski odgovor na pojavu nasilja prema ženama i djevojčicama. Tu mislim na cijeli sistem, od ministarstva, preko socijalnih službi, policije, tužilaštva, pa i medija kao jednog od ključnih aktera u društvu.“

Važno je, kaže struka, da svaka žena se osjeća dovoljno bezbjedno da prijavi nasilje, i da ne strahuje od odmazde, ili stigmatizacije u društvu.

Globalno zagrijavanje vjerovatno će preći prag do 2027.

U nadolazećim godinama vjerovatno će doći do privremenih vrhunaca globalne temperature od 1,5 stepeni Celzijusa iznad predindustrijskih prosjeka.

Istraživači kažu da sada postoji 66% šanse da pređemo prag globalnog zagrijavanja od 1,50C između ovog perioda i 2027. godine.

Naime, Svjetska meteorološka organizacija (WMO) procjenjuje da postoji 66% šanse da će globalne temperature premašiti ovu prekretnicu barem jedne od sljedećih pet godina.

U idućih pet godina gotovo će sigurno doći do obaranja temperaturnih rekorda. Vremenski obrazac El Niño, u kombinaciji s klimatskim promjenama izazvanim ljudskim djelovanjem, promijenit će globalne temperature.

El Niño se odnosi na iznadprosječne temperature površine mora koje se povremeno razvijaju širom istočnog i središnjeg ekvatorijalnog Pacifika. Ovaj fenomen donosi obilnije padavine u Latinskoj Americi i na jugu Sjedinjenih Država te sušu u Australiji, Indoneziji i dijelovima jugoistočne Azije.

Organizacija za evropsku
bezbjednost i saradnju
Misija u Crnoj Gori